



REDAKTOR A VYDAVATEL ANTONÍN FRÖHLICH, DOLNÍ ÚJEZD
U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

Vlastivědný sborník »Záhorská kronika« vychází čtvrtletně.
Adresa pro všechny zásilky: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Předplatné ročně 10 Kč; po 1. lednu 1935 doplácí se 12 Kč.
Platí se chekem poštovní spořitelny č. 100.630 Brno.

Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Brně č. 69.140-VI-18. 8. 1925.

Podací poštovní úřad: Dolní Újezd u Lipníka n. B.

OBSAH:

Lázně Teplice nad Bečvou ve staré literatuře. (Ant. Fröhlich.) — Lipenské nekatolické chrámy podle Řehoře Volného. (Floriam Zapletal.) — Povinnosti rychtáře luboměřského v 18. stol. (B. Indra.) — Hranice a jejich zámek. (Fl. Zapletal.) — Falešná mince na vých. Moravě r. 1612. (J. Pilnáček.) — Pověsti našeho kraje. Zbojníci na Helštýně. (Boh. Indra.) Pověsti o hradu Burghardu (S. Pazdera.) — Drobné zprávy: Nová publikace zemského archivu v Brně. (Mráček.) — Tvrz ve Špičkách u Hranic. (Red.) — Zahradník Chvatík v Bystřici pod Hostýnem. (Dr. M. Záleský.) — Nájem hranického a lipenského panství v 17. století. — Šlejrtné hranické. (Boh. Indra.) — Suchodolští z Voleslavic.

Matrice Moravská, Brno, Falkenštejnerova 14 podniká akci za účelem získávání členů. Doporučujeme členství M. M. Členský příspěvek je nyní 25 Kč ročně (30.). Zápisné 25 Kč. Člen dostává Časopis Matice Moravské, který má výrobní cena asi 50 Kč.

Redakce.

Redakci došlo:

Novinky v nakladatelství R. Promberger v Olomouci.

Vladimír Mazálek: »U jezírka«. Pohádka o mravenečkovi skoro opravdovská. — S obrázky Fr. Vrobela. Cena váz. 12 Kč. Mazálek svými povídkami a pohádkami o zvířátkách zaujme duši našich dětí. On to dovede jako málokdo jiný.

Stanislav Javor: »Krakonoš«. S obr. V. Klimánka. Cena kart. Kč 12.—. Báječný horský duch ve 14 příbězích chrání slabé a dobře a trestá a straší zlé. Děti o Krakonošovi rády čtou.

»České pohádky« od Boženy Němcové vyšly u R. Prombergera opět v nové, velmi pěkné úpravě s ilustr. Fr. Doubravy, a to: I. a

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNÍKA NAD BEČVOU

Ročník XVII.

Březen 1935.

Číslo 3.

Antonín Fröhlich:

Lázně Teplice nad Bečvou ve staré literatuře.

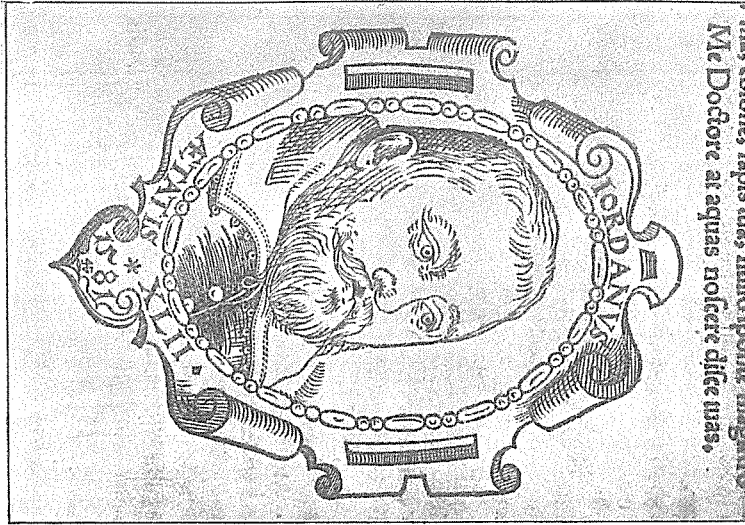
V půvabném údolí řeky Bečvy u města Hranic leží uhlíčitě lázně Teplice nad Bečvou, které svými vzácnými klimatickými poměry vydobyly si pozoruhodné místo v našich i cizích nížinných lázních. Prostírají se uprostřed svěžích lesů, plných ozonu a přirozené romantiky.

V literatuře o těchto lázních shledáváme se všude na počátku s geniálním lékařem Tomášem Jordánem z Klausenburku, významnou kapacitou lékařskou, který roku 1579 osobně prozkoumal teplické prameny a pojednal o nich v »Knize o vodách hojitedlných neb teplicech moravských«, vydané česky tiskem v Olomouci r. 1581 a latinsky ve Frankfurtě r. 1586. Latinským spisem uvedl Jordán »Hranickou vodu neb Teplici« ve známost mezinárodního světa. Prameny tehdy prozkoumal tak odborně a důkladně, že lékaři a geologové přes půl čtvrtá století po něm jeho výzkumy jen doplňovali.

Poněvadž české vydání knihy Jordánovy je vzácné a dostupné jen z vědeckých knihoven, uvedu z ní doslovně znění o našich lázních. Připojuji překlad z latinské knihy Dr. Ferdinanda Hertoda z Totenfeldu: »Tartaro-mastix Moraviae« (Víděň r. 1669.) a zajímavou ukázkou z rukopisu slavného rodáka města Hranic Josefa Heřmana Agapita Gallaše »Fyzické památky města Hranic a jeho okolí od roku 1169 až do našich časů se vztahující.«

*) J. H. A. Gallaš popsal důkladně lázně v něm. rukopise z r. 1819: Topographisch medizinische Beschreibung des Teplizer-Bades bei Weisskirch im Prerauer Kreise, samt seine Umgebungen. (Zemský archiv v Brně rkp. č. 839.) a v rukopise »Určitá svědeckví lékařská o veliké moci hojitedlné vody Hranické«, obsahující v sobě opis a chválu i Tomáše Jordána z Klausenburku, 2.) z Ferdinanda Hertoda vejtah, 3.) z Augusta Zinka vejtah. (Rukopis rajhr. O. 27, bílé brsč. o 54 str. 4^o textu. —)

Podobizna Tomáše Jordána z Klauenburku z roku 1581 a jeho rodinný erb. (Foto F. Zapletal.)



Tomáše Jordána z Klauenburku, doktora a lékaře zemského
v markrabství moravském

Kniha o vodách hojitedlných neb teplících moravských,
slavným čtyřem stavuom mark. mor. připsaná 1580.

Tištěno v Olomouci u Fridricha Milichtalera (1581). Str. 202-215.

VODA HRANICKÁ.

Na předměstí krásného města Hranic, u řeky Bečvy, v místě veselém, jest lázeň a v ní hlubina k mytí přistrojená, do kteréž se velikí pramenové vody hojitedlné přejstí, takže se v ní i plovati může. Ale mnohem jest menší než-li losínská. Ta lázeň a ta hlubina jest zdí obehánaná a střechou přikrytá, aby ti, kteří se myjí, před nepohodlností povětří ochráněni býti mohli. Hojným pramenem ta voda se přejstí, anobř i v prostřed řeky (což jsem plavě se přes ní na člamu spatřil) též okolo obou dvou břehuo v vidiny byly bublénky vody hojitedlné se vyprýštující a nad vodu vyskakující. To místo, poněvadž jest lukami zelenými, horami a lesy obkličeno a řeka mimo ně teče, nemalou rozkoš těm, kteří se myjí, přináší.

Když jsem tam najprve vešel, hned mi jakás vůně sirnatá nos zarazila, ale hned zmizela. Svrček vody byl jakoby mastností nějakou potažený. Domníval jsem se, že jest pryskyřice. Ale vodou dávno nebylo hejbáno, z toho se na ni udělalo jako nějaký počátek pěny, kteréž když sebráno bylo, hned zhořla nic mastností v sobě neměla a prsty jsou rozetřeno, jakous ostrost ukazovalo a na pohledění zdálo se býti jako nějaký písek drobný. Na pánvi, v kteréž se voda zhřívá, přilnula jakás kamenitá nečistota. Tu v peci ležela hromada prachu, kterýž pravili, že jest z vanen, do nichž se voda k mytí lívá, odškrabán, tak aby ty vany, setrouc tu nečistotu, čistší byly. Též pravili, že ten popel anebo prach do dalekých krajin brán bývá k hojení všelijakých koňských nežitův.

Vody té koštovav, nemalou jsem na jazyku ostrost a kousavost cejtil, avšak žádné svíravosti na jazyk a požeradlo ani jakého příliš velkého svědění neuvedla, než chuti šeredné a osklivé byla. Takže když ji kdo najprv do úst vzal aneb vsrkl, hned cejtil žravost, jakoby jehlami bodl na konci jazyka. Když se pak ta voda dlouho v ústech držela, tu svou kousavou moc tratila; Však ta šeredná chuť předse zůstala, ačkoli z častého opětování a koštování jí, také trochu jakés drsnosti a suchosit na konci jazyka zůstalo. Těm, kteří se v studené té vodě myjí, praví, že se velmi může skrčuje a svraskuje a zvláště lúno, tak že v ní žádný přes čtvrt hodiny déle trvati nemůže. Na žlábky, po kterýchž voda z hlubiny teče, aby se příliš nepřehřívá, když jsem patřil, ruku tam vsrčiv, vytáhl jsem zase hrst země nebo hlíny dosti lepké a ať zprosta povím, pravé ochry, to jest hlinky žluté, plnou. Kteroužto hlinou když jsem trámy a prkna

barvil a mazal, táž se barva nalézala. A to, což na prstech zůstalo, když uschlo, právě žluté a šafranné barvy bylo, avšak chuti té, jako voda nemělo.

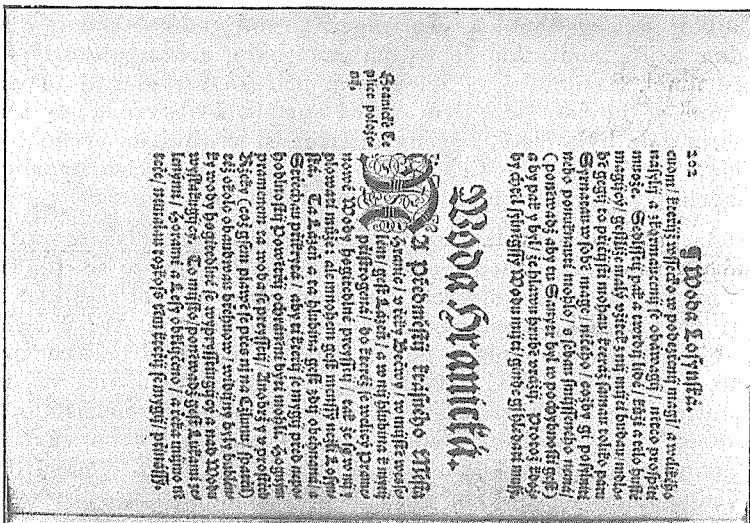
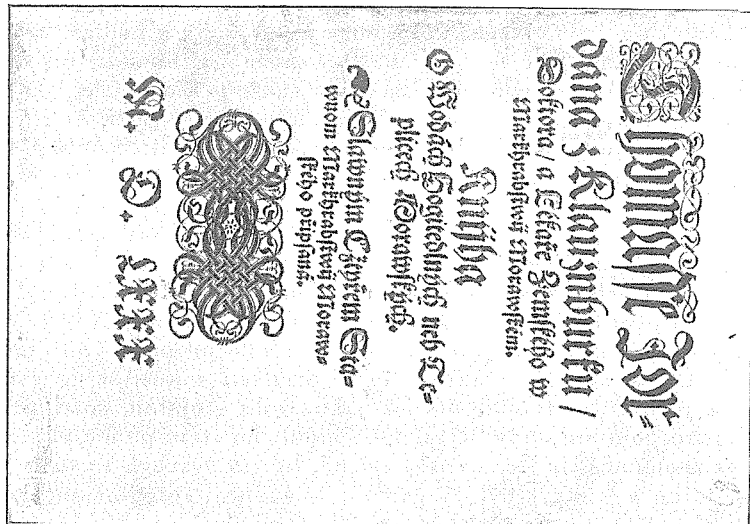
Půda té hlubiny jest prkny podlažena a již na některých místech prohmilá, skrze kteréžto díry vykopal jsem hrudy bláta černého a smrdutého, kteréž však nebylo masné a lepké, než tu chuť jako voda mělo. Odevřevše zlábký nebo trouby, všecku jsem téměř vodu přes noc z hlubiny vypustiti dal, abych na druhý den vodu čistší míti mohl. Ráno, když mi ta voda nová, kteráž se v noci shromáždila, přinešena byla, tak byla kyselá a ostrá, že i laskominy na zubích způsobila, rovněž tak, jakž se užívání oleje vitriolového přichází. Čehož né já sám toliko, ale i jiní znamenití muži, kteří ji koštovali, tehdáž jsou zkusili. Kal, kterýž se v vaření a dystylování té vody ustál, žádného dýmy neb páry z sebe nevydal, ani chuti vlastní co proměnil, nebo jiné nabyl, než to, což po vaření zůstalo, trochu zželelo.

Z těch věcí jistí důvodové vzati býti mohou, že ruda neb kov této vody není prostý, samotný a jednostejný, než několikery a rozdílný. Soudím pak po ostrém, kousavém a velmi subtylném způsobu, že v ní nade všemi panuje vitriolum. Potom uznávám po kalu a popelu usedlém, že jest v ní kámen vápenný. Třetí jest v ní ochra, to jest mlina žlutá. Aníž také tomu tuze odpírám, aby v ní něco síry býti nemělo, avšak tak málo, že když se k jiným rudám přirovná, za nic téměř počísti se nemůže. Domnívají se někteří, že by v ní také byl jed nebo pára jedovatá. Praví se, že žáby do ní uvržené hned zemrou. V prostřed řeky, kdež se pramenové vypršňují, že se žádně ryby nenalézá. A hadův že žádných na tom místě nebývá. Ale co jest to divného? Nebo žádný živočich z těchto ostrých a kovných vod potrawy své nemá.

Rozprávějí obyvatelé, že pan Kropáč, jsa před časy v držení toho místa, o to se snažil, aby počátek a původ té vody vyhledal, zdali by v hoře stuženka horká byla, z kteréž by se tato voda vypršňovala. Protož že rozkázal (stalo se to před devíti léty) díru udělati do toho vrchu, kterýž jest od lázně dvou toliko kroků vzdáli. Ta skála když byla vylomená a díra trochu prolomená, tak z ní šeredný dým nebo pára vyšla, že někteří, jakoby závrat na ně přišel, padali. Což pánu hned oznámeno bylo. On pak moje to za zprávu omylnou aneb daremní zástěru a vejmlavu, rozkázal, aby v té práci předse trvali a měšťanům poručil, aby sami při těch dělnicích byli a pravdu toho vyhledali. Což se tak stalo. Tu když jeden z dělníkuov z smělosti-li čili z všetečnosti v té práci přešle trval, nalkav se té páry, upadl a málo potom zdechl. Jiní pak jsouce zastrašení, rozběhli se. Potom do té díry psy, kočky metány byly, kteréž hned pozdychaly. A tak tehdáž od toho díla přestáno a ta díra zase zametána jest. Předivná věc jest, že i nyní ta jedovatá pára kouřiti se nepřestává. Nebo v místě blízkém v lazně, totiž pod touž ještě střechou jest plž neb loca pod zemí, ne docela tři nebo čtyř krokův zhloubí, v kterémž lazebník pivo ku potřebě myjících se choval, do

kteréhož když někteří z našeho tovaryšstva vešli, jakás pára sladká (jak pravili) hned je zarazila, kteráž však prsy svírala a dušnost působila, takže dychtíce, jakoby zdaleka přiběhli, ustavše, ven vyšli a na dušnost sobě velmi stejskali. Potom i té díry ohledati žadostivi byli. Ale i tu na ně těžký závrat přišel, takže když se k nám, neb jsme již tu blízko na vršku očekávali, zase navrátili, zdáli se býti jako zmámeni. Ale hned zase k sobě přišli, pravíce a jistíce to, že by žádný z lidí za došti krátký čas bez nebezpečství života svého

Titulní list a str. 202 knihy o vodách hořitelných Tomáše Jordána z Klausenburku r. 1580. (Foto Fl. Zapletal)



té páry svěsti a strpěti nemohl. Na druhý den když opět k té díře se navrátili, huře se jim stalo, neb byli ještě nic nejedli a pravili, že se jim rovněž tak stalo, jako se těm přihází, kteříž do sklepa vinného, pokud víno mladé kyše a vře, vcházejí, když jim mozk párami mnohými uražen bývá. Ale tuto nic vilěti ani jinými smysly cejtiti se nemohlo. Což jedovatosti nemalý jest důvod.

Vypravují také obyvatelé, že ptáci přes to místo letíce, mnohokrát dolů spadli a toho že ještě očití svědkové před rukama jsou. Čehož potom málo muž jeden víry hodný s ponuknutí mého do té Teplice se vypraviv, také pojišťoval. V podezření i to jest, že na-proti lázni na druhé straně řeky hora jest vysoká a příkrá, na kteréžto hory vrchu jest veliká jáma (hrozno na ni hleděti) od vrchu až dolů procházející jako propast aneb radše peklo nějaké, do kteréžto před časy lidé na smrt odsouzeni metáni bývali. V té propasti na dně jest louže neb voda stojatá, do níž jak zvíř neb jiná hvořa vpadnou, hned se potopí a zahynou. Tolikéž dříví a jiné věci, kteréž se tam, když kdo chce hlubokost její změřiti, s hůry pouštějí, aniž jest kdo kdy hlubokosti její vystihnouti mohl, takže by někdo ne zle a scestně smysliti mohl, že z té propasti voda skrze podzemní průchody pod řekou na druhou stranu prochází a tu se teprve ven přejší. Nebo když se řeka rozvolní a z břevů svých vystupuje, také se zřejmě poznati může, že v té propasti vody přibývá. Pustili se někteří z našich do té propasti a kusivše té vody, našli ji smrdutou býti, rovněž jako vodu stojatou, snad proto, že dlouho pohnuta nebyvši, od toho dlouhého stání poněkud šnila. Čehož znamení byla šlemovitost zelená, kteréž svrček té vody všudy potažen a přikryt byl. A pravili, že žádné hojitedlné moci neb chuti při ní nenalezli. Ačkoli obyvatelé touž chuť a moc, jako druhé vodě jí připisují. Rozprávěl mi jeden dobrý přítel můj, kterýž téměř již v sedmdesáti letech jest, že za mladých let svých, chtěje hlubokost její vystihnouti, v ní plovat a pod vodu se pustil, zda-li by dno najíti mohl. Ale že to daremné bylo, ačkoli plovati velmi dobře uměl. Snad také ta zelenost jí přirozená a vlastní té vodě. Ale mně se nevidí. Neb jsem shůru spatřil, že se voda po vrchu kalila, a dole byla čistá. Leč by ta zelenost vitrioli na vrchu splejvajícímu přičtena byla. Čehož by se příkla. na vodách cyprských zelených, o kterých Galenus píše, dán býti mohl.

Voda pak v lázni tuto obzvláštní vlastnost má, když se povětří jasné v pošmurné obracuje a k dešti se nachyluje, že se ta voda prve zakalí a několik dní před tím jsouc mimo svůj obyčej kalnější, nečas aneb bouřku nastávající jistotně předpovídá. Když byla v nástrojích sklených v písku podle způsobu nahoře v části první v kap. VIII. ukázaného dlystylována, nic jiného po ní než vápno a to chuti žádné nemající, avšak v množství velikém, nezůstalo, ačkoli oheň veliký pod ní roznícen byl, takže popel nebo vápno až do klobouku vzhůru vehnáno býti muselo. Též jsem tu vodu i vařil, ale žádné jiné rudy v kalu spatřiti jsem nemohl. Snad proto, že materya kamenná jest hustá a zemnatá a z té příčiny, né tak snadně,

jako síra neb pryskyřice pro subtýlnost své materye v páru se obracuje, ale ohni více odporuje. Síra pak a pryskyřice snadněji se rozpustí a vymizí. Leč by řekl, že by v té vodě materya vitriolová byla, neb jsem jinde vídal, že olej vitriolový vyješší sklenici, v bílou a křidovatou jakousi k vápnu podobnou podstatu se obrátil. Ale tuto chuť jest tomu na odporu, neb toto vápno jest beze vsí chuti, což každý z toho, kteréž já doma chovám, zkusiti a zprubovati muože.

A ačkoli na hoře povědino jest, že od alaunu zubové ztrnou, však alaun zemnatou a hustou svíravost má, tuto se pak nacházejí částky subtýlné s jakousi ostrostití a kousavostí a při vodě alaunové nikda se nenalezá, aby takové jedovaté páry z ní vycházely. Vitriolum pak že tu vlastnost má, z důvoduov dole psaných každý tomu porozumí. Nebo Galenus 9. simplicium medic., kdež cyprské doly, z nichž se vitriolum vykopává, vypisuje, tato slova mezi jinými pokládá: Když jsem pak konci té jeskyně, kdež se tato vlažná a zelená voda bere, sešel, povětrí toho vůně zdála mi se býti zadušující a nesnesitelná, vitriolem bílým a grunšpatem zapáchající voda také měla chuť takovou. Protož nazí a s velikým pospícháním ve děbáních jí vynášeli a nemohli se tam dlouho meškati, než spěšně se zase navracovali. Též i Mattiolus takto praví: Vitriolum když se vykopává, vydává ze sebe páru smrdutou a vůni těžkou nápodobně téměř jako síra. Pro kteroužto příčinu v zavřítých a zahrazených místech nikde se nevykopává než pod nebem na povětří postraném. Nebo kdyby v jeskyních podzemních jako jiní kovové vykopáváno bylo. Z těch příčin, ne pro duchy nebo páry vitriolové s vodou smíšené, ale proto že ta jeskyně blízko ležící tak škodlivou páru z sebe vydává, neradil bych žádnému, aby této vody v pití užívati měl. Ačkoli jí pak mnozí sedláci tady jdoucí beze škody pili, však rozumný člověk má v tom opatrnější býti a s obecným lidem v tom bludu nemá se srovnávati.

Ty věci majíce oznámené a kov té vody vyhledaný, již se má z toho moc její rozvážiti a vystihnouti. Vitriolum, praví Dioscorides, svírá, zahřívá a kůru neb lupinu činí a v vlně do nosu puštěné, hlavu počišťuje. Galenus pak dokládá, že s tou silnou svíravostí jest smíšená horkost nemalá. Totiž skrze horkost, kteráž vlhkost zžírá, a skrze svíravost, kteráž podstatu stahuje a skrčuje a tu vlhkost trochu vytlačuje, že maso déleji od hnutí zachováno bývá. Protož že svírá, vysušuje a podstatu masa v hromadu stahuje. Vápno se přivlastňuje moc ohnivá, kousavá, připalující a kůru neb šupinu činící. Avšak po některém času ani kůry nečiní, ačkoli také zahřívá a maso rozpouští neb změkčuje.

Avšak věděti se má, že vápno v teplotných vodách nalezené nic jiného není, než jakás materye spálená aneb kámen, kterýž zůstává po shoření země aneb misky kamenné, rovně jako popel nějaký po shoření zůstávající. A ten toliko mezi vápnem a popelem rozdíl jest, že popel po shoření dříví, popel pak po shoření kamení zůstává. A protož příčinou ohně a kamene vápno má moc velmi zahřívající a vysušující. Jakož pak i popel pro příčinu materye spálené.

z kteréž pochází, rozdílný jest a je ten silnější nebo mdlejší nežli druhý se nalézá, což na popelu z fíkového dřeva, z révi vinného, z košťálův zelných a z lískoví spáleného udělaném zřejmě jest.

Praviti tehdy budu, že voda hranická má moc velmi zahřívající a vysušující s jakousi subtylností a řídkostí pronikající a že nemálo svírá, kůži kouše, skrčuje a sraštuje a vytlačí vlhkost podstatu masa v hromadu stahuje. Což se dvěma slovy takto obsáhnouti může: poněvadž všechny vody hojitedlné mají moc zahřívající a vysušující, protož s horkostí velká svíravost od vitriole též i s suchostí též svíravost od vápna počázející spojena jest. Může této vodě přirovnána býti voda kutilianská, velmi studená v sabínském krajině, jakž Plinius o ní píše, kteráž jakýms ssáním neb tažením a téměř jakoby kousáním na tělo přichází. A Plinius prospěšnou ji býti praví žaludku a nervům všeho těla.

Též obyvatelé líné moci této vodě připisují v nedostatech žaludku, takže měštané z rozkoše anebo potřeby v ní se myjíce, praví, že musejí čtyřikrát nebo pětkrát za den jísti, chtějí-li hlad zahnat. Též praví, že jest prospěšná dnu nožní majícím. Tolikéž i to působí, což nedávno oznámeno jest, totiž když kdo dlouho v studené té vodě sedí, že slabější částky těla a oudové plodství se skrčují a v hromadu sbíhají a s nějakým ssáním kousavost neb svědění na ně přichází a kůži se veliká těžkost činí, kteráž na překážce jest, že žádný v té vodě dlouho seděti nemůže. Co se užívání jí dotýče, oznámil jsem nahoře, že pro páry a dýmy jedovaté z jeskyní a děr tu blízkých se kouřící, žádnému ku pití dávatí se nemá, v kterémžto smyslu ještě jsem a trvám, poněvadž se nic všetečně při těle lidském činiti nemá.

Ale poněvadž se praví, že mnozí tady jsou, beze škody ji pili, protož jestliže by kdo neostejchaje a neboje se těch pár a dýmův jedovatých, chtěl moc té vody vystihnouti a ji zkusiti, v známost mu avěsti chci proti kterým by nedostatkuom neb neduhům ta voda užitečná býti mohla, aby z neznámosti neb nevědomosti nezbloudivil a potom aby pro svou nesmyslnost a všetečnost škody nevzal. Prospívati pak může proti rémě od příčiny horké pocházející, protože průchody, skrze kteréž řídká a vodnatá flegma teče, sužuje, svírá a vlhkosti vysušuje. Též v bolestech očí, tečení flusů do uší, v otoku pozeradla, bolesti v hrdle, jestliže se ústa tou vodou vymývají budou, ne bez prospěchu dávana bude. Též zuby viklicí se utvrdí. Dásně vyjedlé vyčistí a v celost uvede. Rez aneb šlemovitost na zubích se držící setře, když se ní ústa často vymývají budou. Prsům pak pro velikou její svíravost škodlivou býti soudím. Ačkoli někteří olej vitriolový s vodou koprivovou smíšený v dušnosti scávalují. Leč by ji kdo k vychrkování krve ku pití dávatí za dobré soudil. Žaludku pak že velmi prospívá, jistá věc jest, poněvadž žilky jeho slabé, tuze a mocně stahovati může. A poněvadž moc jsouc sjednocena jest silnější nežli na různě rozptýlená, protož žaludek vysuší a svou kousavostí setře moc flegmy tam se zdržující.

Mám také za to, že v ouplavici, červené nemoci a v moření a vyhánění škrkavek, též v toku krve řídké z jater, v horkosti jater a ledví, tolíkéž i v tom, když kdo pro oslábnutí muškule v hrdle měchýře moč nedobrovolně pouští, v vypuštění moče krvavého prospěšná bude, kámen v ledví i v měchýři rozdrobí. Přílišný tok měsíčný, též přílišný tok krve z žil zadkových a potracení plodu zastaví. K těhotenství nápomocna bude, utvrdí měkkost neb slabost matky a posilní ji svou svíravostí. Též potu velikému brániti může. Ale bylo by lépe a s menším nebezpečstvím, aby ji radše v mytí užíváno bylo, nebo téměř rovně ti účinkové a užítkové z toho pojlú a není potřebí žádného nebezpečství se obávati. Nebo přes to že vlhkosti z vnitřku těla vytahuje k zevnitřku a zprejstí kůži, ostré vlhkosti vyvozuje. Také oudům všechněm síli veliké ze všeho těla jí shromáždí a v hromadu seženou, přidá. Protož až se v ní myjíti, kteří mají žaludek mdlý, chuť k jídlu zkaženou, bolest v žaludku, dávení a tok břicha jakýkoli. Tolikéž ženy, které z matky měsíčný tok bílý aneb sic nepořádný jde pro matky a jejich svázův neb žil slabost. Též i ty, které bez zřetelné příčiny plod potracují.

Tolikéž ti, kteří bolest v člancích pro množství flegmy, klouby oslabující a maso zemřívající. Nebo svú svíravostí posilňovati a flegmu v člancích se zdržující zžirati bude. Otoky a hrboly tvrde na člancích změkčí a rozptýlí a posilní oudův, aby potom ne tak snadně z zbytkův tam vehnaných do sebe přijímaly. Též proti všechněm neřestem na kůži bude užitečná, jako proti svrabu, vředům odporným, prašivosti hlavy. Nebo stíratí bude nečistotu a zrůstu masa v hlubokých vředích napomáhati bude a mocí svú vysušující silně zžirati bude vlhkosti, z kterýchž vředové pocházejí. Kterí mají tvář trudovatou a jako nějakých bradavic neb neštovic plnou, ti at tvář často tou vodou umývají. Na které přichází zapálení oudův a oheň pekelný, jakž slove, ti mohou tuto vodu studenou na oudy přikládati. Aníž o tom jakú pochobnost mám, aby ti, kteří dna mají, když se podle regulí nahoře oznámených chovati budou, velikého užítku v této vodě dojíti neměli. Nebo poněvadž článkové nemoci jsou z počtu flusovatých nemocí, protože z vlhkosti z jednoho oudu do druhého tekoucích pocházejí a poněvadž v těle lidském to tak zařízeno jest, že přední a vzácnější oudové své zbytky chaternějším a zadnějším oudův dodávají, dotud až by k najmdlejšímu a od srdce jakožto studnice horkosti, najvdálnějšímu (jako jsou článkové) přivedeny byly. Protož tato voda, oudu toho, kterýž předně ten flus od sebe vyhání, ztrávě v ní řídkou a vodnatou flegmu, kteráž k tečení jest velmi příhodná, posilňovati může. Též může průchody skrze které vlhkosti procházejí, sloužiti, aby ten flus téci nemohl. Též husté učiní tu vlhkost, aby úprkem dolu nepadala, kteráž čím hustší bude, tím k tečení bude nezpůsobnější. Tolikéž toho oudu, kterýž by ten flus do sebe přijímati měl, svým vysušováním a svíráním posilní, takže snadně od sebe odžene aneb i ztráví to, což by do něho odjinud vtékalo aneb již vteklo. A tak

poněvadž sama tato voda může brániti všem příčinám dnu uvo-
dicím, což jest tehdy na překážce, aby se praviti nemělo, jestliže
která, tehdy že tato voda předně článkovaným bolestem pomáhá.

Tuto se pak mluví o nemocech hojitelných a ne o těch, kteréž
již zastaralé jsou. Ačkoli i o těch by pak docela zhojeny nebyly.
jistá na léze býti má, že nějaké polehčení míti budou. Tak kterým
hnátové měkkým otokem naduti jsou, jimž tuk množstvím vody jest
naplněn a kteří tok semene mají, ti ať k této vodě jako bezpečnému
hradu se utíkají. V nesnadném stolice mívání, v vycházení střeva
prospěšná bude, jakož v příkládání tak i v mytí užívaná. A ať to
krátce zavru, ve všech nemocech, kteréž sevření a vysušení potře-
bují, velmi bude užitečná. Ti jenž rému mají, mohou ní hlavu po-
kropovati, aby studený a vlhký nezpůsob hlavy napravili a ji posil-
nili. Jeskyní neb suchého paření nemůže se při této vodě užívatí,
poněvadž se norká nepřejší. Kterí by pak všeho těla smačovat
nechtěli, mohou v ní se léti aneb ji příkládati. Kteréžto věci že od
lázně nebo mytí rozdílné nejsou, než z velikosti neb malosti, na
jiném místě o tom jest praveno.

Tartaro-mastix Moraviae

per quem rariora et admiranda a natura in faecundo hujus regionis
gremio effusa, comprimis tartarus, illiusque effectus morborum cu-
riose examinatur et cura tam therapeutica quam prophylactica
proponitur a Joanne Ferdinando Hertoda T. Ph. et M.
Doct. S. R. I. Academ. Nat. Curios. collega et regiae civitatis Bru-
nensis Physico.

Viennae Austriae, Typis Susannae Rickesin viduae, Anno
MDCLXIX. (Str. 91—93.) (Latinský spis.)

PŘEKLAD.

Tartaromastix (minerální bič) Moravy, který rozptyluje podivu-
hodné zjevy přírodní v lůně tohoto kraje, především minerálie, jichž
chorobonosné výsledky zvláště se probírají a léčení jak therapeu-
tické tak pryfylaktické podává Jan Ferdinand Hertod z T (oten-
feldu) Phil. a Med. doktor.

Tištěno ve Vídni, v tiskárně vdovy Zuzany Rickesové, r. 1669.

Voda města Hranic, které Němci nazývají Weisskirchen, nalézá
se v blízkosti prudkého toku řeky Bečvy a obsahuje skalici mědnou
(vitriol), vápno, červený okr a trochu síry. Jest tam též podzemní
jeskyně, která vydává dusivé plyny, jak bylo lze se přesvědčiti na
štěnatech a kočkách, které tam byly hozeny a zahynuly.

Vnitřně užívá se velmi zřídka, ba vůbec né. Zevně na způsob
koupelí použitá proti chorobám žaludku obdivuhodně pomáhá, ne-
boť téhož ochablá vlákna (tkáně) smrštěním a svou kousavostí hlen

tam lepky stírá, sníženou chuť k jídlu navrácuje a lidi hladovými
činí. Zpevňuje hýbající se zuby, zvrédatělé dásně čistí a zace-
luje, jestliže ústa často jí se vymývají. Prospívá také při opuchli-
nách v hltanu, protože hrdlo touto vodou se vyplachuje. Prsům pro
svírání nedělá dobře. Používati se může při běnavce, úplavici, k
moření červů a od těch, kteří vypouštějí krvavou moč nebo kteří
pro ochablost svalů hrdla močového měchýře moč držeti nemohou.
Kamenky ledvin a moč. měchýře drobí, přílišný tok měsíčný, čer-
vený a bílý, protože i hemoroidální a při potratu brzdí, když pro
ochablost dělohy se přihází. Klouby pro množství hleny a zduření-
ny edematosně naběhlé svým svíráním ztužuje a hlen, klouby za-
plavující, odnímá a jejich trofy a uzly zahání. Pomáhá proti vře-
dlům tím, že tyto čistí a vysušuje, proti lišejí na hlavě, svrabu a
všem nemocem kožním, jakož i proti červeným skvrnám, jestliže
tvář často touto vodou se omývá. Tak ti, kteří trpí hlenotokem,
nejjistější zde mají pomoc při použití jako obkladu nebo sedací
lázně. Tenesmus (nutkání na stolici) a prolaps řitě jí se hojí. Jed-
ním slovem všechny nemoci, které vyžadují svírání a vysychání.

Rukopis Josefa Heřmana Agapita Gallaše

Fyzycké památky města Hranic a jeho okolí

od r. 1169 až do našich časů se vztahujících).*

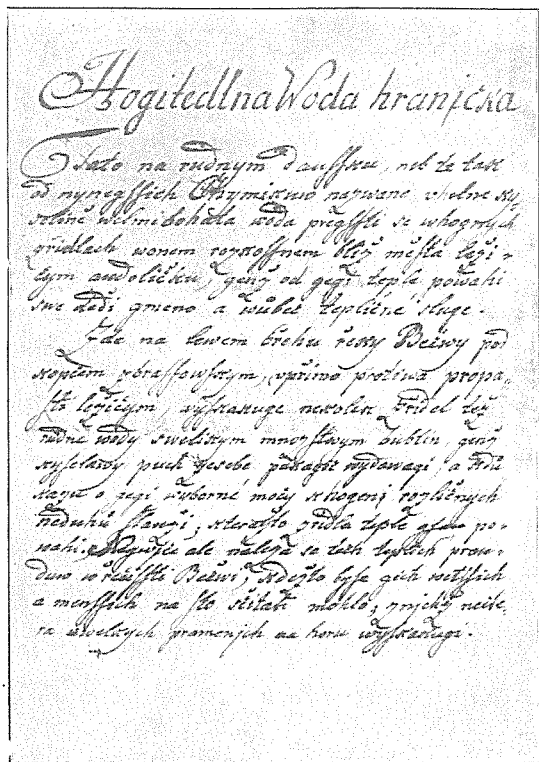
;Moravský zemský archiv: F. M. 658, str 105—109.

HOJITELNÁ VODA HRANICKÁ.

Tato na rudným doušku neb té tak od nynějších chymikův na-
zvané uhelné kyselině velmi bohatá voda přejší se v hojných zří-
dlích v onem rozkošném blíž města ležícím oudolíčku, jenž od její
teplé povahy své dělí jméno a vůbec teplé sluje.

Zde na levém břehu řeky Bečvy pod kopcem zbrašovským, upří-
mo protiva propasti ležícím, vyskakuje několik zřídél též rudné
vody s velikým množstvím hublin, jenž kyselavý puch ze sebe, pu-
kajíc, vydávají a k důkazu o její výborné moci k hojení rozličných
neduhů slouží; kterážto zřídla teplé jsou povahy. Nejvíce ale na-
lézá se těch teplých proudův v řečišti Bečvy, kdežto by se jich
větších a menších na to sčítati mohlo, z nichž některá u velikých
prameních nahoru vyskakují.

*) Rukopis má 236 stran 4^o textu, s mapou hranického okolí (před stranou 1)
a obrazem Propasti (mezi str. 110 a 111), Gallašem věnovaný Františkovu Mu-
seu r. 1822. — Konceptem tohoto díla je rkp. rajhradský O. b. 16 „Fyzycké
Památky Mesta Hranic“. Shromaždene od Josefa Heřmana Gallaše (tit. list) 107
strana, 4^o textu do str. 95 českého, odtud německého.



Ukázka rukopisu Gallašova.

Poněvadž ona teplá zřídla tak blízko města se nacházejí, tak se také nikoli pochybovatí nenechá, že by již těm nejprvnějším obyvatelům hranickým, v ohledu svojí výborné moci hojitedlné, známa a užívána nebyla. Neb byl by tak sprostý lid na tou myšlenkou o jejím prospěchu k hojení neduův nebyl přišel, tak zajisté učeným Benediktýnům, jimž toto panství náleželo, její moc lékařskou vyzkoumati nezanedbali a přesvědčivše se o ni, svojím poddaným k užívání radili a schválili.

Ano ve starých památkách městských, jenžto se ještě okolo roku 1760 až do 72 při zdejším archivu městském vynacházely, stálo dle svědectví Šebestyána Kozelského, měšťana zdejšího, v jehož rukouv se vynacházely, znamenáno, že sobě již první obyvatelé zdejší hlubiny na onich místec, kdež se ta ruční teplá voda nejhojněji přejštila, kopali a v ní se takž z ruky přirozenosti vycházela, myli a koupali, což jim ovšem k hojnějšímu užítku sloužití muselo, než nám při naším nynějším způsobu, kdežto se voda na kotle vaří a tak síly své, kteráž vlastně v rudným dušku, jenž vařením celý ven vypáchá, zbavena bývá, jestli se důstatek studené nepřidává. Kteréhožto starobylého způsobu chudobní lidé ještě až dosavad v

některých neduhách užívají, nohy své na onich místec, kdež se v řečišti hojněji přejštili, koupají. odkudž jim také veliký užitek vypejvá.

Aniž se také pochybovatí nenechá, že již první vrchnost hranická, Benediktýni, totižto nějaké pohodlí myjícím se chudákům zřídili. Kterážto příprava brzy hojně obdržela navštívitele, od nichž se výbornost této hojitedlné vody nejen na Moravě, nýbrž i v sousedských krajinách brzy rozhlásila. A poněvadž město Hranice o páru set let starší než-li Karlové Vary, tak tehy chvalitebná pověst o to více zmáhala, čím mňi takových pohodlných lázní za onychno časů nalézalo. Ale ani potom ještě, když c'esar Karel toho jména IVtý onychno od něj vynašlých varech všecko pohodlí pro hosté císařským nákladem přístrojiti nechal, neklesla vody hraničké pověst, nýbrž den ode dne vždy víc se zmáhala, takže zde v Teplici nejen na domácích hosteců z okolních míst moravských nikdy nescházelo, alebrž i z cizích krajin, zvláště pak z Slezska a Polska ano i z země ruské nemocní lidé semka své outočiště brávali a ji navštěvovali a na větším díle zdraví domu s radostí se navracovali a jiným v podobných příhodách zvelebovali.

Naši předkové připisovali jí takměř zázračnou sílu v hojení caromotin oudův, v suchém lámání aneb rheumatických a podagrických bolestech a jiných těmto podobných nemocech, o čemž obšírněji na svojím místě jednati buleme, když totiž k času jejího lékařského zkoušení od Tomáše Jordána a jiných po něm v tomž pozorování následujících lékařův přikročíme. Zde jen ještě tolik připomeneme, že táž sama voda v onom jezeře, kteréž se v řrdle propasti spatřuje v hojných zřídlech velmi patrně se přejštili a rovně touž kyselost jako v Teplici na sobě zjevuje.

Florian Zapletal:

Lipenské nekatolické chrámy podle Řehoře Volného.

Je známo, že pilný a zasloužilý moravský topograf Řehoř Volný měl v jistém směru nejasné a zmatené představy o náboženských a církevních poměrech na Moravě od vzniku husitství až do bělohorské katastrofy.

Třeba také zdůraznit, že Volný měl někdy úplně odlišné názory na tutěž věc v obou svých topografiích Moravy (světské a církevní), a že teprve novým, podrobným a kritickým šetřením možno zjistit, ve které topografii zachytil Volný správnou stopu.

Tak je tomu i ve věci nekatolických kostelů v Lipníku.

Volný vyslovil se o nich dvakrát, po prvé r. 1835 ve své světské topografii Moravy (I. díl, Přerovský kraj), po druhé r. 1863 ve své církevní topografii Moravy (V. díl olomoucké arcidiecése).

V posledních desetiletích před Bílou horou ovládali Lipník v náboženském a církevním ohledu luteráni a Bratři, první měli farní kostel a faru při něm a kostel sv. Trojice u zámku, Bratři drželi zbor a bratrský dům u zámku.

Všimněme si nejprve Bratři.

Listem, daným a psaným v Lipníku dne 18. července r. 1585. osvobodil Petr Vok z Rožmberka a jeho žena Kateřina z Ludanic zbor aneb místo to, kteréžto na předměstí Lipenském v ulici, jak se všeobecně říká Zbořské, v němž se k službám Božím scházejí. ano i dům, v němž kazatelové jejich i s čeládkami svými byt svůj mají, tolikéž i dům neb špitál pro chudé jejich i křehov neb zahradu, v níž mrtvé své pochovávají, se vším, což k těm místům přináležejí a omezeno jest. Špitál i křehov ležely při témž zboru a domě. Při zboru byla i škola.

Ve světské topografii Moravy Volný ještě nevěděl o této výsadě Bratřím, r. 1863 přivlastnil ji augšpurské konfesi, tedy luteránům.

Dne 26. března r. 1590 v Lipníku za městem počal se bořiti zbor starý, a 4. dubna počaly se granty kopati na nový.

Také tento bratrský starý zbor připsal Volný ve své světské topografii augšpurskému vyznání, tedy luteránům a dodal, že Jiří z Vrba vystavěl r. 1610 místo tohoto zbořeného luterského kostela nový chrám téhož náboženského vyznání pod titulem sv. Trojice.

Petr Vok z Rožmberka a Kateřina z Ludanic prodali dne 27. dubna r. 1593 Hynkovi staršímu Bruntálskému z Vrba hrad Helfenštejn, město Lipník a k tomu patřící osady. Oba chtěli sobě vymíniti k dědictví zbor, do kteréhož se lidé svobodně k náboženství křesťanskému scházejí, při městě Lipníku v nové odepána ustavený, i s domem, v kterémž kněží a správcové duchovní bratřští byt svůj mají. Ale nakonec upustili o této výminky.

Volný podal ve světské topografii výtah z této trhové smlouvy, uvedl také odstavec o zboru (mit dem neu erbauten Bethaus und Schule der »Brüder«), ale r. 1863 už se nevrátil k této dokumentární zprávě.

V pobělohorské době usadili se v bývalém bratrském domě Piaristé a z bývalého zboru učinili sobě klášterní chrám.

Ve světské topografii Moravy pronesl Volný názor, že kolej Piaristů byla vytvořena z bývalé bratrské modlitebny, tedy z bývalého bratrského zboru (aus dem ehemaligen Bethaus der mähr. Brüder), v církevní topografii však tvrdí, že kolej vznikla z bývalého bratrského domu (aus dem ehemaligen akatholischen Brüderhause). Ale zbor a dům byly dvě různé věci.

Co se stalo s bývalým bratrským zbořem, založeným 4. dubna r. 1590 a vnově od vrchnosti ustaveným, Volný nepověděl v žádném

z obou svých topografií. Uvádí sice klášterní kostel sv. Františka z Assissi, ale o jeho vzniku a původním určení nezmiňuje se ani slovem.

A nyní se obraťme k lipenským luteránům. Dne 6. ledna r. 1594 daroval Hynek starší Bruntálský z Vrba obci Lipníku správu farního kostela i fary ve městě (kolaturu a všelijakou správu kostela i fary v městě Lipníku), ale s výminkou, aby žádného jiného kněze na tuto faru přijímati a do téhož kostela avozovati moci neměli než kněze pořádného, pobožného, evangelického na způsob vitemberského ordinování, slovo boží upřímně beze všech přídavek a glos lidských kázícího, velebnými svátostmi podle nařízení Krista Pána (a zvláště večerí Páně pod obojí způsobou) i jinými všemi služebnostmi církevními posluhujícího, a to vše podle pravidla slova božího a artikulův konfese augšpurské, císaři Karlovi V. na říšském sněmě v Augšpurku letu Páně 1530 podané.

Farní kostel, fara, škola a špitál byly tedy v rukou luteránů.

Mimo to měli kostel sv. Trojice na předměstí lipenském. Jiří starší Bruntálský z Vrba na hradech Helfenštejně a Kvasicích vystavěl r. 1610 svým vlastním a nemalým nákladem pro sebe a dvůr svůj a pro své poddané národu a jazyku německého, při městě Lipníku i jinde na panství jeho zůstávající, luterský kostel sv. Trojice na předměstí lipenském při domě (zámku) svém a to k službám božím v jazyku německém.

Ve farním kostele lipenském dály se podle toho služby boží v jazyku českém.

Vznik tohoto luterského kostela sv. Trojice představoval si Volný ve své světské topografii takto. Luteráni měli na předměstí kostel, který byl zbořen dne 26. března r. 1590. Jiří z Vrba vystavěl vnově (von neuem erbaut) tento zbořený kostel r. 1610 a zasvětil ho sv. Trojici. Po Bílé hoře byl zasvěcen sv. Kateřině, odevzdán Piaristům, r. 1787 uzavřen a potom přeměněn na panskou sýpku.

Už bylo řečeno, že tento výklad je v jistém směru mylný. Dne 26. března r. 1590 byl zbořen starý bratrský zbor, nikoli luterský kostel. Volný se také domníval, že kostel sv. Trojice byl vystaven r. 1610 na místě, na kterém stál kdysi starý bratrský zbor, což je zase omyl, protože nový bratrský zbor byl 4. dubna r. 1590 založen v bezprostřední blízkosti starého zboru. Kostel sv. Trojice nemohl vzniknout na bratrské půdě.

V církevní topografii uvádí Volný, že akatolický majitel panství Jiří z Vrba vystavěl r. 1610 na předměstí vlastní modlitebnu (em eigenes Bethaus) sv. Trojice, zasvěcenou později sv. Kateřině, že r. 1682 byla zvána zámeckým kostelem sv. Kateřiny (nálehuje popis tehdejšího jejího stavu) a že kolem r. 1780 byla odsvěcena a proměněna na panskou sýpku. Volný však nepovídá, které nekatolické náboženské konfesi patřil tento kostel z r. 1610.

Tož Volný určil správně vznik luterského kostela sv. Trojice r. 1610, jeho podobu r. 1682 a jeho přeměnu na kostel sv. Kateřiny a potom na panskou sýpku, ale zmýlil se osudně v poloze této chrá-

mové stavby v místě starého bratrského zboru, zbořeného v březnu r. 1590.

Nesprávné, nejasné a zmatené představy Volného o lipenských nekatolických kostelích byly podkladem dalších a velikých zmatků v této otázce, které potrvaly až do nejnovější doby. Ještě r. 1933 prohlásil Augustin Neuman ve svém díle »Piaristé a český barok« bývalý bratrský zbor za luterský kostel. Nepomohlo ani mé pojednání »Bývalý bratrský zbor v Lipníku nad Bečvou« (r. 1930, nákladem »Obzoru« v Přerově), ve kterém jsem vylíčil skutečný stav věci podle hojných soudobých pramenných zpráv a ve kterém jsem prokázal, že dnešní kostel sv. Františka mezi zámekem a bývalou kolejí Piaristů je ve své podstatě bratrský zbor, založený 4. dubna r. 1590.

Proto je zcela mylné tvrzení, uveřejněné v díle »Lipník nad Bečvou, město a okres« (r. 1933, str. 47), že Volný označil ve své církevní topografii nynější kostel piaristický za původní českobratrský a kostel později v sýpku přeměněný za protestantský (?), že já jsem se vrátil ve svém pojednání z r. 1930 k původnímu označení kostelů, jak je udává Volný, a že podle dosud známého materiálu třeba setrvat na původním označení kostelů, jak je podává Volný, obzvláště přihlížíme-li k jeho značné objektivitě a věrohodnosti.

Ve svém pojednání z r. 1930 k Volnému jsem se nevrátil, ani jsem z něho nevyšel. Kdyby shora uvedené, zcela mylné, nepochopitelné tvrzení o správnosti Volného údajů odpovídalo skutečnosti a pravdě, nebyval by vůbec vznikl zmatek a spory v otázce o založení a původním určení bratrského zboru a luterského kostela sv. Trojice v Lipníku.

Poznámka. Redakce uzavírá tímto konečné vyřešení umístění nekatolických kostelů v Lipníku. Piaristický kostel v Lipníku je skutečně na místě bratrského sboru, je to vlastně jeho adaptace k účelům katolické liturgie, která byla i jinak nutná, ježto kostel byl dlouhá léta úplně opuštěn, tak že byl velmi sešlý. Uvnitř jeho nárysu je (na plánu téměř nečitelný) text italský: Grand chiesa dei Picarditi, to je: Velký kostel pikardský (bratrský), uloženého ve sbírkách st. hist. ústavu v Praze. Red.

Bohumír Indra:

Povinnosti rychtáře luboměřského v 18. století.

V polovině 18. stol. byl držitelem Luboměře Emanuel František svobodný pán Závíš z Osenice, který se svou manželkou Antoniu držel spálovské panství.

Z dob jejich panování dochoval se zajímavý urbář, uložený dnes v zámeckém archivu na Spálově, *) obsahující kromě seznamu luboměřských osedlíků, podrobného soupisu jejich majetku, povinností a platů i obšírný výpis robot, starých zvyklostí a obyčejů,

pořádek taxovní a p. Je psán celý německy. Podle jmen je však zřejmé, že obyvatelé Luboměře byli tehdy vesměs Češi (až na dva, tři), jak dokazují česká jména a příjmení.

Podle urbáře obnovovala vrchnost právo Luboměřské jednou v roce, a to v době od zač. ledna do posledního února, kdy se jí líbilo. Právo luboměřské skládalo se z dědičného rychtáře, purkmistrů staršího a mladšího a tří přísežných. Starším purkmistrem mohl se státi jen sedlák celoláník, mladším celoláník, pololáník i zahradník, rovněž tak i přísežným. Vrchnost ustanovovala také dva dohlížitele na oheň, kteří museli jednou měsíčně domy prohlížeti a dohlížeti ke komínům, zvláště před posvícením. Církevní dohlížitelé, rovněž vrchností ustanovovaní, měli zase uloženo pozorovati, není-li v obci lidí ve víře podezřelých, nezanebávají někdo náboženských povinností, nepotlouká-li se kdo za mše zbytečně před kostelem, nebo nevyseďává-li dokonce za mše v hospodě.

V čele vsi stál dědičný rychtář, zřízený a osazený vrchností, který byl prostředníkem mezi ní a vsí. V urbáři jsou jmenováni z té doby dva rychtáři, Anton Malcher a před ním Vavřim Bartoň. Dědičná rychta luboměřská bývala velkým statkem. Při zemské lánové visitaci r. 1676 měla 60 m. Vrchnost však později rychtu koupila a nadala ji r. 1695 jen 30 m, kdežto z druhých 30 m zřídila pololáníka a pět zahradníků. Dědičný rychtář Anton Malcher dal si v polovině 18. století své handfešty na rychtu, vyměřená pole a louky potvrditi i od nového pána Emanuela Frant. Závíše z Osenice. Současně atestovány i staré zvyklosti a taxovní pořádky luboměřské samým hejtmanem kraje olomoucko-přerovského dne 3. října 1745.

Rychtář Malcher, jako jeho předchůdci, byl osvobozen od roboty. Zato byl zavázán všechny zemské rozkazy knížecí a rozkazy vrchnostenské přesně s obcí plniti, před vrchností na výzvu vždy ihned se stavěti, platy správně vybírati a vrchnosti odváděti, utlačování vdov a sirotek neb jiné přestupky vrchnostenských nařízení netrpěti a vrchnost včas o všem zpravit.

Rychtu mohl rychtář prodati neb přenechati některému ze svých dětí, z každých 100 rýnských musel však deset zaplatiti do důchodů panských. Kromě toho úředníkům podle taxovního pořádku za zápis a vyhotovení kupního listu z každého zlatého 1 krejcar.

Rychtář byl také vázán výčepem panského piva a kořalky. Na každý soudek piva, které musel odebírat z panského pivovaru spálovského, byl povinen vzíti a čepovati dva soudky kořalky. Pivo mu nesmělo pod pokutou dvou tolarů moravských nikdy dojíti.

Vrchnost obchodu rozuměla a dovedla si své příjmy z poddaných zvyšovat.

*) Opis tohoto urbáře se zajímavým materiálem pro dějiny poddanství v našem kraji pořídil a chová p. Rudolf Mik v Luboměři, který rovněž nám jej laskavě zapůjčil.

Florian Zapletal:

Hranice a jejich zámek.

V. Dále za pánů z Cimburka.

Plastický obraz Hranic v době, kdy se jich ujal mocí Jan z Cimburka a z Tovačova, podává jeho list, psaný a daný na Hranicích v pátek před Svíčkami (5. ledna) r. 1431.

Opatrní měšťané i všechna obec města Hranic vznesli na něho, kterak velikou úzkost mají od toho času, když předkové jejich městské knihy i hantfešty i k tomu jiné věci městské zmrhali a utratili, které měli od starodávna a od počátku, jak to město Hranice jest zasazeno se všemi právy. I prosili ho měšťané a obec, aby jim ta práva městská, kteráž od starodávna měli, drželi a požívali, popřál a toho, svým listem a pečeti potvrdil. A protož Jan z Cimburka, znamenav jejich nehostatek a prosbu, město Hranice se všemi jeho právy, kteráž za starodávna, jakož město zasazeno jest, měli, při všech těch právech zůstavil a slíbil tomuto městu a měšťanům v jejich městské právo nesahati a zvláště v těchto věcech:

Měšťané hraničtí mají od starodávna, jakož město zasazeno jest, olomoucké plné právo.

Měšťané a všechna obec mají Janovi a jeho dědicům plat a úrok dvakrát v roce vydávati z města a z druhých masnic, ježto k městu přísluší, na sv. Jiří osmnáct hřiven a osmnáct grošů a na sv. Václava tolikéž a pět kamenův přepuštěného oleje (masnice byly masné aneb řeznické krámy).

Měšťané a obec dlužni budou dva bochy dáti vánoční čest a to na každé Nové leto (šlo o dvoje vepřové plece pro vrchnost).

Obec hranická má některé zahrady, ležící na městském obecním, a z těch plat jde půl druhé hřivny a tři groše k městu na opravení a k městskému polepšení.

Obec hranická může břeh svůj s této strany k městu řeky Veličky obrániti a ohraditi, když by voda překážela a městu škodu činila.

Obec hranická má svobodu míti v lovení ryb v Bečvě sakem nebo udicí a to od Skalek až do Veličky, jakož vpadá v Bečvu (Skalky, také Skalka ležela při vsi Ústí).

Obec hranická i předměšťané mají plnou svobodu ryby lovit v potoce, kterýž slove Krevezpach, kterýžto potok teče od Stříteže k městu (je to dnešní Ludina).

Měšťané hraničtí mají dáti od dvanácti čtvrtin sladu v Bečovném mlýně mlynářovi groš od mletí. A jestliže by voda kdy stav mlýnský roztrhala, tehdy mohou měšťané do jiných mlýnů své slady voziti, aby obec zmeškána nebyla, a přece městu potřeba šla. Jestli by chtěl kdo více mlíti než dvanáct čtvrtin sladu, ten take více má dáti než groš. Jestliže však kdo méně než dvanáct čtvrtin, ten proto vždy dá groš.

Obec hranická má své městské pastviště Dráhy, na které honí obec svůj dobytek. To měšťané a obec hranická mohou hájiti, a v tom jim nikdo nemá překážeti.

Obec má chrást nebo hájek na Drahách k obecnému dobrému a k městu na opravení, a to mohou také hájiti.

Když by který člověk vzal odpuštění z jiného panství k městu do Hranic a ten člověk nedošel, má dáti hřivnu k městu na opravení.

Jestliže by pán Bůh neuchoval, a od kterého měšťanina nebo z obecného člověka oheň vyšel, k tomu mají rada a město popraviti podle milosti.

Když by které svady byly, a meče nebo nože vytrhli, dvě viny jdou na město a třetí na fojta. Ale rány krvavé, to má Jan a jeho potomci popraviti (rozsoulití).

Když by potřeba bylo okolo města Hranic nový parkan udělati nebo příkopy prohlubiti, tehdy mají měšťanům na pomoc býti všechny vsi, které k městu přísluší ze všeho zboží, tak že mají z těch vsí dvě cesty dělati a město třetí (parkan byl pletená ohrada, viz Půhony V 196.197).

Kdož by domu neměl v Hranicích, ten nemá žádného pití šenkovati bez starších toho města a bez obecní vůle. Všichni rychtáři na tom zboží, kteří přísluší k městu Hranickému, nemají doma pivo vařiti, což blíže leží rychtářství než v míli od města Hranic. Tito rychtáři nemají jinde pivo bráti než v městě Hranicích. Jestli by který rychtář chtěl doma pivo vařiti aneb pivo jinde bráti, má dáti hřivnu grošů k městu na opravení.

V pokojných časech silnicí, která jde od Veliké k Černému lesu, mohou měšťané aneb obec hranická obrániti, aby k městu hranickému pravou silnicí jezdili.

Když by kdo prodal svůj dům nebo roli nebo zahradu, to mají měšťané a rada vzdáti městským řádem.

Kdo by koli dům měl v městě Hranicích, ten má odbývati vzhůru i dolů podle jiných sousedů a podle obce (šlo o povinnosti majitele domu k vrchnosti a k městu, kterým se páni, rytíři a kněží hleděli vyhnout).

Jestliže by se kdy přihodilo, a vězeň byl z jiného panství v našem městě v Hranicích pro neřádnou věc, a chtěli jeho mocí nebo hrozbou vymoci, aby byl vydán, k tomu mohou měšťané a rada popraviti (rozsouditi) dle jeho zasloužení.

Kdo by byl nalezen, že by měl jakoukoli míru nespravedlivou, k tomu mají měšťané a rada popraviti podle práva naučení a podle milosti.

Když by Bůh neuchoval otce některého dítěte, že by sirotek zůstal, a bližní přátelé vzali toho sirotka k sobě, ten nadbytkem movitý majetek mají starší města Hranic chovati a v to se uvázati. až by ten sirotek k člověčenství došel, a sirotek má se k nadbytku držeti a ve městě rok a den zůstati.

Trhovec od solníkův, pekařův, ševcův a od soukeníků mají měšťané a rada na každou sobotu vybírat kromě jarmarkův a to obrátiti na město k opravení.

Kdož by víno v městě Hranicích šenkoval, má dáti na město k opravení od dreylinka šest grošův a od fodra osm grošů a od bečic, jakož město za právo má.

Obec a měšťané hraničtí mají svobodné dva jarmaky v roce, na sv. Stanislava a na Matky boží narození, které starý markrabě dobré paměti jim vydal a na polepšení města popřál.

Aby se město a všecka obec po všechny časy většila a rozmnožila a na zboží polepsila, přidal Jan z Cimburka měšťanům i předměšťanům a vši obci, chudému i bohatému města Hranic, odmrt anebo umorek a slíbil měšťanům a předměšťanům a vši obci hraničské v žádnou odmrt žádným právem ani kterou věcí ani kterou mocí nesáhnouti, než raději je při jich městských právech zůstaviti úplně, tak jakž město olomoucké za právo má. Jan také slíbil v ty věci svrchu psané hraničským měšťanům v žádné právo nesáhnouti, než je při tom zůstaviti jako dobrý člověk.

A tomu všemu na potvrzení a pro lepší jistotu a na svědomí Jan z Cimburka a z Tovačova svou vlastní pečeť přivěsil k tomuto listu, jenž je psán a dán na Hranicích 5. ledna r. 1431.

Česky psaný list je tak jasný a podává tolik cenných detailů o soudobých Hranicích, o jich správě, soudnictví a vnitřním životě, že k němu ani není třeba zvláštních vysvětlivek (opis listu v Zemském archivu v Brně: N. S. 604).

Městským písařem za Jana z Cimburka byl Bernhart z Hranic, který pohnal r. 1447 u zemského práva v Olomouci Mikuláše z Bítova a ze Šumburka na Podhradní Lhotou, že mu slíbil za pana Jiskru za peníze a těch mu plnit nečáče. Ve sporu vyhlášen poklid. Strany se smířily (Půhony III. 646).

Pan Jiskra je totožný se slavným válečníkem Janem Jiskrou z Brandýsa, který ve třicátých letech XV. věku držel biskupské manství ve Všechovicích. Ještě listem, daným v Kyjově dne 18. srpna r. 1453, vyznal Jan Jiskra z Brandýsa, hejtman uherského krále Ladislava, že je dlužen statečnému Bernartovi, písaři z Hranic, za službu čtyři sta zlatých uherských váhy kremnické (Záhorská kronika XIV. 99).

Jan z Cimburka rozmnožil Hranickým jejich městský znak a to svým rodovým znakem, který je umístěn v hranickém znaku u nohou sv. Štěpána. Jsou to na štítě příčné pásy s dvojstranným cimbuřím. V městském znaku stala se z nich potom šachovnice. Takto rozmnožený městský znak a pečeť podržely Hranice pro důležitě své obecní potřeby až do r. 1629.

Už bylo řečeno, že pan Tovačovský byl horlivým utrakvistou, kališníkem, podobojím, že byl politickým vůdcem této strany na Moravě, a že za něho ovládla strana podobojí v Hranicích farní kostel, faru a správu města.

Jan z Cimburka a z Tovačova zemřel dne 27. února 1464. Zůstavil dva syny, mladšího Jana, který se jmenoval i Jaroslav neboli Jaroš, a staršího Ctibora Tovačovského z Cimburka, proslulého právníka, státníka, válečníka, českého spisovatele a podporovatele renesanční výtvarné kultury na Moravě (o tom svědčí čistě renesanční portál tovačovského zámku z r. 1492). Když otec Jan umíral, byl Ctibor již šest let ženat s paní Eliškou z Melic a otcem roliny. Dítě však zemřelo v mládí, a jiných potomků Ctibor nezůstavil. Také oba Janovi synové byli příslušníky husitské strany na Moravě.

Hranice byly zastaveny Ctiborovi z Cimburka dne 13. července r. 1464. Ale už 8. dubna r. 1470 postoupil Ctibor z Cimburka zastavní list na Hranice Albrechtovi Kostkovi z Postupic, který dne 6. května r. 1467 získal od Voka ze Sovince a jeho synů Ctibora a Jaroslava hrad Helfštejn, město Lipník a řadu vsí, mezi nimi jižně od Hranic Opatovice, Zimotín, Rakov, Paršovice, Černotín a Valšovice, půl Zbrašova, Ústí před Hranicemi, což k Helfštejnu sluší, a Hluzov východně od Hranic, což podle zápisu v Zemských deskách olomouckých (X. 575) držel Vok ze Sovince od r. 1447 a mimo to dvůr před Hranicemi s jedním pluhem role a dvě zahrady (curiam unius arature et duos ortos). Sahalo tedy helštýnské panství až do bezprostředního okolí Hranic.

Hranice držel Ctibor z Cimburka pouze šest let. Listem, daným a psaným na klášteře Hradišti u Olomouce dne 13. července r. 1464, vyznali tamní Premonstráti, že jsou dlužní osm set hřiven grošův stříbrných a za náklad rybníka polomského čtrnáct hřiven Ctiborovi z Cimburka a z Tovačova, ty časy nejvyššímu hofrychtěři markrabství Moravského, a že v té sumě s povolením krále Jiřího město Hranice se vším příslušenstvím toho zboží zapisují a zastavují Ctiborovi a jeho potomkům i tomu, kdož by tento list měl se Ctiborovou dobrou vůlí. Ctibor měl to zboží držeti do života svého a klášteře vydávati měl na každý rok 80 kop grošů. Kdyby klášter město své Hranice vyplatiti chtěl, má Ctiborovým dědicům nebo tomu, kdo by měl na tento list dobrou vůli, napřed rok dáti věděti a osm set hřiven grošův a čtrnáct hřiven na haléřích v tom roce zaplatiti úplně a tu sumu jim v městě Hranicích v jich moc položiti. A vezmouce ty peníze, mají stoupiti klášteře Hranice i s jeho se vším příslušenstvím o l. vypověděného dne do roka. Kdyby za života nebo po smrti pana Ctibora ten zámek s jeho příslušenstvím v ruce nepřátelské přišel a ztracen byl jakýmkoli způsobem, teady dědicové jeho neb ten, kdož by tento list měl se Ctiborovou dobrou vůlí nebo jeho dědicův, mají klášteře bez jeho nákladů ten zámek s jeho příslušenstvím z rukou nepřátelských vyprávití a postoupiti (Archiv český XVI. 156).

Tuto smlouvu potvrdil král Jiří listem, daným v Praze 8. března r. 1465 (157).

Ale listem, psaným na Hranicích dne 8. dubna r. 1470, dal Ctibor z Cimburka a z Tovačova, komormayster krále Českého Jiříka

z Poděbrad a hejtman markrabství Moravského, svou plnou a svobodnou dobrou vůli na list hlavní, který měl od kláštera Hradiště na zboží zástavné, na zámek Hranice, město i se zbožím k němu příslušným, Albrechtovi Kostkovi z Postupic (Archiv český XVI. 170).

Hranický zámek, uvedený v listině z r. 1464 1470, byl totožný s tvrzí, která byla vystavěna zástavními držiteli Hranic ve XIV. věku, po prvé se připomíná v souvěkých pramenech r. 1398 a také za Cimburků byla sídlem vrchnosti a správy hranického panství.

Také oba bratři Jan a Ctibor z Cimburka a z Tovačova byli v šedesátých letech biskupskými many. Jan dostal r. 1464 biskupské manství Lobodice u Tovačova, které už držel jeho zemřelý otec, a které přešlo r. 1465 na jeho bratra Ctibora (Lechner I. 83. 88). Mezi biskupskými many uvádí se Jan i r. 1465 (I. 84. 108. 115); dokud se nesmluvil se svým bratrem Ctiborem o manství Lobodice.

V době, kdy Ctibor z Cimburka držel Hranice, rozpoutala se válka mezi králem Jiřím z Poděbrad na straně jedné a mezi papežskou kurií, katolickou panskou Jednotou zelenohorskou, německými městy na Moravě, Vratislavskými ve Slezsku, Lužičany a uherským králem Matyášem Korvínem na straně druhé.

Velkolepě opevněný premonstránský klášter Hradiště u Olomouce, od kterého držel Ctibor z Cimburka Hranice v zástavě, zachoval věrnost králi Jiřímu, rovněž Ctibor Tovačovský.

Stal se vůdcem králových branných sil na Moravě, hlavní podporou Jiřího v zemi Moravské. V létě r. 1466 vypravil se do boje proti Vratislanům. V jízdě své skrze Slezsko neušetřil ani hranic polských, ale dal popleniti městečko i okolí kláštera Čenstochova, neopověděv války. Potom 6. srpna obehnal Namyslov, městečko Vratislavským náležité. Osadil také město Kreuzburg a chtěl se opevniti v Konstadt. Když vojsko Ctiborovo morem v ležení vypuklým strádati počalo, vrátila se celá výprava do vlasti. V létě r. 1467 vytáhl opět do boje proti Vratislavským a potřel je vítězně 11. června v bitvě u Pačkova. Dne 10. října r. 1468 kapitulovala posádka kláštera Hradiště u Olomouce. Do tehdejších bojů o klášter zasáhl také Ctibor, byl však odražen se značnými ztrátami u samých předměstí Olomouce, která vypálil, což se stalo před 5. říjnem r. 1468. Listem ze dne 25. května r. 1469 nařídil papež Pavel II., aby klášter Hradiště byl zbořen. Když moravský hejtman kníže Viktorin, syn krále Jiřího, byl zajat u Veselí na Moravě dne 27. července r. 1469 od Uhrů, stal se hejtmanem markrabství Moravského a mistrem dvorské komory neboli komormaystrem krále českého Jiříka Ctibor z Cimburka a z Tovačova, který byl nedlouho před tím vypraven do Polska s poselstvím, že sněm, držený v Praze v červnu r. 1469, zvolil polského královice Vladislava za nástupce českého trůnu po králi Jiřím. Po smrti krále Jiřího dne 22. března r. 1471 ujal se Vladislav skutečně tohoto trůnu, zejména Ctiborovým přičiněním.

Když uherský král Matyáš Korvín vtrhl r. 1468 válečně do Mo-

ravy, měl především péči na pana Cimburka a na pány z Pernštýna. Ale o Tovačov, tehdež dobře ohrazený, ani se nepokusil. Také Hranice nebyly válkou přímo dotčeny. Zato rozpoutal se tuhý boj o Kelč a zříceniny hradu Šumberka nad Podhradní Lhotou.

Slyšeli jsme už, že zemský hejtman Jan z Cimburka vyplatil ze zástavy r. 1451 od Jana a Zikmunda, bratří vlastníků z Bítova, biskupský hrad Šaumberk neboli Šumberk a že ho dal ihned zbořit. R. 1455 byl Jan již mrtev. Zich neboli Zikmund z Bítova, zvaný i potom ze Šumberka, dostal r. 1464 biskupské manství Babice u Kelče. Také desky opavské uvádějí ho r. 1464 jako Zicha z Bítova a ze Šumberka. Ale byl zván i Zichem Keleckým. Konrád a Přemek, knížata olešnická a tošecká, stěžovali si 20. června r. 1466 králi Jiřímu, že Burian Puklice z Pozořic a Štramberka čeled svou ze Štramberka, a Zich Kelecký své pacholky poslali, knížatům jejich zemana jali jménem Křístka Zementického, odvěkli ho na Štramberk a potom k Bělíkovu na hrad Lednici v Pováží. Válka krále Matyáše s Jiřím přišla Zichovi vhod. Zich Šumberský zmocnil se listivým způsobem bývalé své zástavy Kelče. A tak Kelč, jak praví souvěký svědek Václav z Baště a na Všechovicích, králi uherskému Matyášovi opět v nepřízeň byla vešla. Proto ji král obehnatí rozkázal, a když byla dobytá, dal a zapsal ji Vladislavu Bělíkovi z Kornic, svému straníku. Soudobý vratislavský kronikář Magister Petr Eschenloer klade tuto událost do dubna r. 1469. Král Matyáš, který tehdy meškál v Olomouci, nařídil, aby z Olomouce vytáhlo vojsko proti dvěma pevným hradům, z nichž jeden se zval Kelč. Zmocnil se ho silou a všechny škůdce v tomto hradě dal pobítí a několik z nich pověsit. Mnohé z jiného dobytého hradu dal zajmout a usmrtit (Scriptores rerum silesiacarum VII. 201). Druhým hradem, jehož jméno se neuvádí, byl podle všeho Šaumberk, v jehož zříceninách se usadila čeled Zicha z Bítova a Šumberka. Zdá se, že v tehdejších bojích byl zajat a popraven i Zich Šumberský. Válečných událostí v Kelči r. 1469 vzpomíná také list olomouckého biskupa Tasa z r. 1481. Biskup má lítost z lidí Keleckých tak v městečku jako před ním z příčin těch, že předešlá leta a zvláště minulá válečná vzali škody veliké a jako nenabyté rozličnými záhubami, mocným lohváním, statků sebráním a předměstí vypálením, při čemž se zmiňuje biskup o tvrzí, kteráž v Kelči vystavena jest. Zicha Šumberského je potom vzpomínáno ještě 2. června r. 1480 v Deskách opavských a dne 4. listopadu r. 1484 v listu Václava z Baště a na Všechovicích. Nato mizí v soudobých pramenech jméno Zikmunda z Bítova, který měl do r. 1451 se svým vlastním bratrem Janem po svém zemřelém otci Zikmundovi z Bítova zápis na biskupské zboží kelecké a šumberské.

Také za Ctibora Tovačovského zůstaly Hranice kališnickými. Nebylo ani jinak možno, když jejich zástavní držitel byl politickým a vojenským vůdcem husitské strany na Moravě.

Poznámka: Za opis listu ze dne 5. ledna r. 1431 děkuji řediteli zemského archivu v Brně dru. Františku Hrubému.

J. Pilnáček, Vídeň.

Falešná mince na vých. Moravě r. 1612.*

Již před rokem 1612 byla hlavně města východní Moravy zaplavována falešnou mincí, o které se sice nevědělo odkud přichází, avšak hádalo se, že mince je vyráběna někde v Haliči a na Moravu podloulně dopravována. Konečně dopadení podloudníci, dodavatelé falešné mince, uvěznění v Olomouci, a posléze lodáři do vězení do Brna. Olomoucký sněm držený roku 1612 ve dnech Sv. tří králů zabýval se celou věcí velmi podrobně a z výsledku obžalovaných dovidáme se podrobností o celé záležitosti, která tehda rozrušila celou Moravu. Hlavním pachatelem byl Kašpar Rot, kupec z Kežmarku, který se svým sluhou Jozňou Heryzugem, rodákem ulmským (z Německa) lovil mince z Polska, kde prý nějaká 10ti členná banda mince vyráběla. Mince byla dopravována do Nového Jičína, kde byla pomocí několika měšťany měněna. Zvláštní komise, ve které zasedal Sedlnický, Dembínský, Posthumovský, sekretář kardinála Haňschilda a někteří měšťané z Nového Jičína, celou záležitost vyšetřovala a Rot vypovídal, že jiní měšťané mince brali jen proto, že jim jinak bylo vyhrožováno, že oboje jejich předměstí bude vypáleno. Rot, jenž byl také útrpným právem tázán, tvrdil docela, že mince kromě měšťanů měnil i jičínský purkmistr a proto z nařízení komise dáno do vězení mnoho měšťanů, mimo jiné i zlatník Martin Schwarz jemuž jinak říkali Martin Zlatník tři, pak Martin Goldschmíd (jenž se původně jmenoval Martin Sachs). Týž býval dříve v Těšíně, později se přestěhoval do Meziříče a k měnění falešné mince se nechtěl přiznat, pouze to doznáváje, že nějakému Komardovskému v Polsku dělal jen stříbrnou zbroj. Jinak, že prý dělal v Těšíně dobrou mince pro těšínského knížete a že byl u knížete osočen, jakoby byl ve spolku s oním Jáchymem Eisenschneiderem, jenž byl pro dělání falešné mince sťat a s Haňstakem, jenž byl pro týž přečin v Těšíně upálen. Ohledně spojení s Komarkovským tvrdil, že pro starého Komarkovského nic nedělal a jen malému stříbrem vykládal ručnice a dělal stříbrnou koňskou postroj. Mezi tím vyslýchan i Rot a když nechtěl vypovídati po dobrém, postaven před útrpné právo. I tu ještě nechtěl a až teprve když byl vyslýčen od kata a svázán postaven k zebříku, začal se přiznávat, že falešná mince se dělala v Živci a sice od deseti pomocníků, pro které on již mnoho centů mědi dodal a pro které předeslaný Martin Zlatník z Meziříče dělal potřebné mincovní nástroje.

Také prý kupci z Uher dělali s mincí obchody. Samozřejmě věc zajímala i polské kruhy a maršálek polského krále žádal, aby řečený Rot byl jim vydán, aby mohl býti v Krakově vyslechnut, kde rovněž i z polské strany několik osob bylo zatčeno a uvězněno.

*) Sestaveno dle paměti (spisů) Karla st. ze Žerotína, Brandlem tiskem vydaných

Věc s vyšetřováním se táhla a Rot, jemuž příjmení bylo Kašpar, seděl ve vězení v Olomouci plných 42 neděl a jelikož sám se musil stravovati, utratil, ve vězení celých 142 zlatých.

Rotovi asi z počátku přece viny nedokázali, neboť cítil se býti tak dalece neviným, že Petr Rot, snad jeho příbuzný, na olomouckém městském úřadě docela žádal, aby navrácen byl mu onen obnos 142 zlatých, jelikož byl prý nevině uvězněn. Také žádal, aby vráceny mu byly zabavené šaty, koně a ručnice a vrácen mu také pas.

Jak věc dopadla, není známo, ale pozdější zpráva praví, že Rot z olomouckého vězení uprchnul do Polska, kde prý byl dle zprávy města Bochně ze dne 1 října 1612, probodnut od sluhy nějakého pana Stanislava Morského.¹

Na Moravě bylo s věcí ještě více soudů a tahanic, jelikož mnozí počestní měšťané byli do věci prodeje falešných mincí neprávem zapleteni, tak mimo jiné měšťan Nového Jičína Jan Metzl, který byl jen ze zášti od spoluobčana Ondřeje Bayera udán, jakoby byl s Kašparem Rotem také ve spolku.

Pověsti našeho kraje.

ZBOJNÍCI NA HELŠTÝNĚ.

Roku 1710 řádila na Lipensku banda zbojnická, která se stala postrachem širokého okolí. Pálávala směle fary, mlýny a dvory bohatých sedláků a všude je neočekávaně se objevila, tak opět záhadně zmizela. Podle šaty zbojníky byli Vlaši a soudilo se na Ondrášovce. Drze přepadli a vyloupili faráře v Soběchlebích a v máji rabovali v Drahotuších. Ale to byly už jejich poslední kousky.

Pavel Andrys z Drahotuš byl znám jako náramný boháč, o němž se vykládalo, že má statisíce na zlatě a stříbře. Zbojníci nelenili a šli se přesvědčit. Andrysa do krve zmučili i ohněm pálili, ale bohatý měšťan nevyzval, kde má peníze uloženy. »Oheň se ho nechtěl chytat,« píše starý konikář, »až potom starými metlami ho pálili a jako prase pekli, že vymluvit možné není.« Andrys však raději mučiti se dal, nežli by o penězích vyznal a snad by i smrti byl podstoupil, než o některém rýnském pověděl. Od smrti zachránil ho měšťan Jan Horní, který ze svého domu po Valáších vysřelil. Zbojníci se však nelekli, zanechali napolo upečeného Andryse a obrátili proti Hornímu. Vytřískali okna, vskákali do domu a kde co bylo rabovali, almary, truhly, komory vyštípali, šaty pobrali i spoustu slaniny a masa. Vytočili si půl vědra kořalky a dvě vědra vína, ostatek nechali téci, sebrali peníze za víno utr-

žené a prchli, Jříve než přišla posila měšťanům. Šestnáct břemen nabaného statku si tak olnášeli a opět ani stopy po nich nezůstalo.

Nikdo netušil, že by starý, pochmurný Helštýn byl hnízdem nejobrě roty. Opuštěný hrad, osazený tou dobou jen hlídačem opatrovníkem Janem Onderkou, byl však zbojníkům nejlepší skrýš, když lupiče hledali po všech lesích. Nic netrývá věčně, i na lotry došlo. Pomohla náhoda.

Lipenští Patres scholarum piarum vypravil se toho roku v červnu na zámek Helštejn se svými studenty na rekreaci. Neposedným studentům asi nestačily výklady starých piaristů a drába Onderky a někteří tajně prolezli celý hrad. A co neobjevili! V jedné baště, deskami zatlučené a hlinou zamazané, v níž dráb Onderka prý králíky choval, našli dvounohé králíky,« spící ozbrojené Valachy. Zpravili o tom své učitele a lipenští úředníci vrchnostenští se už postarali o ostatní. Nic netušící zbojníci byli ve spánku překvapeni, jati a s nimi i dráb Jan Onderka, opatrovník hradu a přechovavač lupičů.

Konec historie zbojnické je smutný. Dne 11. juli na lukách jezerských oběsili právem vojenským na jednom dubu blízko sebe France a Kristiána, dva syny drába Jana Onderky, na druhém dubu Valacha Adama a jeho mládence Duchoně. Největšího však šelmu, starého Onderku, který své syny takovému řemeslu vyučil, mistra — pustili. Staré přísloví »Malí zloději byli oběšeni, ti hrubí zůstali zapokojeni« mělo zase jednou pravdu.

Celý kraj kolem Helštýna si odechl, zbaven lupičů aspoň na krátkou dobu.

B. J.

POVĚSTI O HRADU BURGHARDU.

Asi 2 km sev. Olšovce, na okresní silnici spojující Hranice s Potštátem je po pravé straně již delší dobu opuštěný šifrový lom. Odtud po 5ti minutové procházce směrem k Potštátu přijdeme k hostinci »u Tlustého Jana«; podivuhodný název hostince, po jeho bývalém vlastníkovi. Vpravo, těsně nad hostincem zdvihá se vyšší zalesněný kopec, na němž do dnešního dne se zachovaly zbytky hradu Burghardu, chránícího zboží potštátské. O hradě nedochovalo se přímých zpráv a co v archivech jsou, mluví jako o »Pustém hradu.« Nynější správné jméno Burghrad, bývá často u okolního lidu komoleno, na př. u Němců — Puchard, u Čechů Puchart — s výslovností c—h.

Ze zachovalých pověstí uvádím: Za dávných časů na výšinách jižně zboží potštátského stál silný hrad, obývaný loupežnými rytíři, kteří podnikali své výpravy do širokého okolí, přepadali samoty a kupce, vezoucí zboží. Jeden z těchto rytířů byl pro své ukrutnosti postrachem celého kraje. Český panovník na žádost okolních vrchností nařídil, aby byl obklíčen a rytíř se svou tlupou

chycen. Rytíř, který tušil blízký konec, opustil sám na koni hrad, leč uniknouti již nemohl, neboť lesy okolo hradu byly již obklíčeny. Přikul svému koni podkovy obráceně, aby zmátl stopu, ale marně. Kruh pronásledovatelů se čím dál více stahoval a někteří byli již v patách. Nad sráznou skalní stěnou proti hradu zakopl kůň o kořen stromu, spadl a rytíř s výše 43 m se zřítíl dolů na cestu a zabil se. Tak unikl trestu. Hrad stal se pak majetkem českého panovníka, ale poklady jeho byly dobře uschovány ve třech truhlách, v tmavém, hlubokém sklepení hradním. Strážcové pokladu byli zlí duchové, vtělení ve zvířecí podobu. Po mnoha letech, kdy hrad byl již zbořen, pásl v okolí jeho pastýř ovce. Náhodou objevil blízko zřícenin hradu neveliký otvor do země. Rozšířil otvor a tu viděl, že dále do země vede tmavá chodba. Vzal louč, rozsvítil a vešel do chodby, která stále pokračovala, až přišel do širokého sklepení, kde spatřil státi tři velké truhly. Na první seděl pes, cenící zuby na veřelce, na druhé kočka a na třetí kohout. Pastýř se strachy třásl, křížoval se, ale přece si vzpoměl, že kdysi slyšel, jak zlé duchy zaklínali drobtý chleba. Rychle hodil před kohouta hrst drobtů. Kohout slétl na zem a zobal drobtý. Pastýř hnem otevřel truhlu a spatřil, že je plná měděných peněz. Rychle si jich nabral plný klobouk a plnou mošnu a utíkal k východu, kde vše vysypal a vrátil se zpět.

Totěž učinil kočka a z truhly odnesl samé stříbrné peníze. V truhle, na které ležel pes, byly samé zlaté peníze a těch si nabral nejvíce. Když chtěl se vracet, zhasla pojednou louč a pastýř marně se namahal najíti východ. Unaven pak klesl na zem a usnul. Jak dlouho spal, nevěděl, ale když se probudil, spatřil nedaleko světlo. V radosti zapomněl na peníze a běžel ven. Tam pak marně hledal to, co vynesl ani ovcí tam nebylo. Jen v kapsách našel něco dukátů, které mu potvrzovaly skutečnost. Po líval se ještě jednou k otvoru a tu ke svému úžasu shledal, že po chodbě v zemi není již ani památky. Vrátil se hned ke svému pánu, kde překvapen se dověděl, že ovce již před rokem přišly z pastvy samy domů a jeho, že hledali několik dní po celém okolí.

Pastýř vyprávěl svoji příhodu a na důkaz ukázal několik zlatáků. Všichni se tomu velmi divili. Pastýř však byl stále zamýšlen, celý nespůj, onemocněl a do roka zemřel.

Jiná pověst vypravuje jak několik chlapců z Partutovic pásl krásy nedaleko hradu. Mezi nimi byl velmi čudý hoch, který za kousek chleba dal na všecken dobytek pozor, co ostatní si hráli v Pustém hradu. Byl svědomitý a hodný a měli ho proto všichni rádi. Jen synek bohatého fojta, který byl na bohatství svých rodičů velmi hrdý, mu občas něco provedl, ale kousek chleba mu nikdy nedal. To pozorovali také ostatní hoši a neměli proto bohatého synka rádi. Jednou mu sebral boty a se slovy: Taková bída má choditi bosky,« utíkal ke zřícenině a hodil je do hluboké jámy. Postižený hoch s pláčem vyprávěl svým kamarádům, co se mu přihodilo.

Chlapci nejdříve fojtova synka řádně vyplatili a po krátké poradě donesli z domu provazy.

Nikdo neměl odvahy spustiti se dolů. Konečně se k tomu bosý pasáček odhodlal.

Opatrně jej spouštěli ostatní do studené, tmavé a hluboké jámy. Po chvíli pomalu táhli nahoru a velmi se divili tíži břemene. Jaké však bylo jejich překvapení, když čalapec s radostným obličejem ukazoval jim plné kapsy peněz; i boty měl napěčarovaný bílými stříbrňáky. Vše co vynesl, rozdělil mezi chlapce, jen bohatému synu fojtovu nedal ničeho.

To nadutého synka urazilo a celý zlostí se třesa, zul své nové boty a vřodil je také do jámy. Ctěl svou lakotu ukojiti tím, že si boty naplní stříbrem sám pro sebe. Na požádání spustili jej chlapci dolů. Když dlouho nedával umluveného znamení, zmocnil se ostatních čalapeců strach. Žádný z nich nechtěl dolů, až zas chudý pasáček se k tomu odhodlal. Jaký pohled se mu však naskytl! Na dně jámy leželo na kusy roztrhané tělo fojtova synka. Sfrachy beze sebe dal rychle znamení a poděšeným kamarádům vyprávěl, jaký trest stihl pýšného chlapce fojtova.

Jiná pověst vypravuje o třech Slovácích ze Slovenska, kteří po tři roky se vracivali přes Bělotín domů a v Bělotíně vždy u sedláka Nováka nocovali. Říkávali vždy, že chodí na práci. Třetího roku pravil nejstarší z nich sedlákově: »Dnes vám prozradím, kam jsme vždy chodili.« Vyprávěl potom užaslému sedlákově, že každým rokem v pašijový týden chodili ke zříceninám Pustého hradu u Partutovic hledati peníze. Po dva roky bylo jim štěstí příznivo, leč tentokrát poklad zmizel.

Rozloučili se, šli na Slovensko a nikdy se již nevrátili.
Svatopluk Pazdera, Olšovec.

DROBNÉ ZPRÁVY.

NOVÁ PUBLIKACE ZEMSKÉHO ARCHIVU V BRNĚ.

Ředitel zemského archivu v Brně dr. Fr. Hrubý vydal před vánoční 1934 první díl »Moravských korespondencí a akt,« obsahující léta 1620—1624 (druhý díl má zaujmouti léta 1625—1636) a připravil tím jak historikům, tak i milovníkům moravských dějin velkou radost i potěšení, neboť mohou najíti ve vydané knize mnoho nových zpráv o událostech a osobách z nahoře uvedených let.

Dr. Hrubý vynikající pracovník o dějinách Moravy sbíral velmi pilně látku pro mnoho let v archivech státních, klášterních, zámeckých a městských v Čechách a na Moravě. Nejvíce látky poskytl mu zemský archiv v Brně 90 kusů, zámecký archiv v Mikul-

ově (památný hlavně korespondencí kardinála Fr. z Ditrichštejna), archiv ministerstva vnitra v Praze 35 kusů, zámecký archiv v Roudnici 35 kusů, hradní archiv v Křivoklátě 51 kusů. Celkem má první díl 293 čísla. Také městský archiv v Lipníku mohl přispěti 2 kusy, č. 91, v němž purkmistr a rada města Lipníka předkládají nařízené komisi výkaz peněžitých nákladů, vedených na císařské vojsko v Lipníku od 6. února do 31. července roku 1621 jak od města, tak i od měšťanů a připojují několik příkladů, jak si vojsko ve městě počínalo; pak číslo 153 (asi z konce června 1622), kde Martin Zikmundek, primátor města Lipníka líčí, jak město otevřelo v měsíci říjnu 1621 brány české emigraci, spojené s markrabětem Janem Jiřím, knížetem krnovským, a přidalo se tak k císařským nepřátelům. V poznámce k tomuto číslu přináší vydavatel nové zprávy o Martinu Zikmundkovi na základě listu jesuity P. Drachovia v korespondenci karla z Ditrichštejna v archivu ministerstva vnitra v Praze, R. 1622, když kardinál stal se pánem města a nechtěl trpěti nekatolíky ve městě (viz v Korespondenci č. 174), odešel Zikmund z města, ale již r. 1623 se vrátil, přestoupil na katolictví a byl potom až do své smrti v čele obce. Zemřel 28. listopadu 1641. (Farní matrika v Lipníku n. B. T. I. str. 675).

V knize při č. 142, v pozn. 2, setkáváme se také s rodákem lipenským Tobiášem Závorkou, evangelickým farářem a spisovatelem v Doubravníku, který vydal pro moravskou církev podobojí kancionál »Písňe cival božských.« V něm dal otisknouti erb města Lipníka s chronogramem 1602 a básně, v níž se jeví vrchní láska k rodnému městu.¹

Dále nalezneme v knize vydané řed. dr. Hrubým mnohé zajímavé zprávy o Hranicích a Drahotuších a o mnohých osobách, jež žily tehdy v našem kraji.

Cena knihy je 48 Kč a zasluhovala by, aby také do veřejných obecních knihoven byla zakoupena. Jsem přesvědčen, že mnozí horliví čtenáři a milovníci minulosti naší budou ji prohlížeti a čísti se zájmem.

Mráček.

TVRZ VE ŠPIČKÁCH U HRANIC.

Ve 3. čísle XVI. roč. Z. k. Drobnosti II. (str. 96) upozornil Florian Zapletal na tvrz ve Špičkách. Na tuto výzvu odpověděl redakci říd. učitel v. v. A. Pukl, který po tvrzi ve Špičkách pátral.

Ve Špičkách tam jména »Sahov« nikdo nezná, ale jen hrad (tvrz beze jména) a Dvořiska. Stopy po těchto je možno ještě dnešně nalézti. Posud zcela dobře lze viděti příkop a val. Hradisko bylo asi 30 m široké a asi 60 m dlouhé a bylo tvaru vejčitého. Leží na výchle vsi na části zahrad o dčíslech 28.—30. Tvrz je tedy v těchto zahradách. V zahradě p. Hraba (č. 30) je t. zv. Dvořisko a na zahradě p. Strnadla (č. 28) je tvrz. Hluboko pod tvrzi je studně s

vahadlem, jediná ve Špičkách, kam prý se dobytek z Dvořiska chodil napájet. Části pozemků východně od tvrze dodnes se říká »Pod tvrzí« a části zahrad »Dvořisko.«

Vrcholek tvrze je rovný s malými propadlinami. Vypravuje se, že ze zdíva tvrze vystavěn byl kostel v Hustopečích n. B., kamž prý odvezeny ze tvrze i dvě sochy, jež stojí u hustopečského kostela. (lidové podání).

Pan Kunovský (čís. 29) kopal poblíž hrádiska a našel tam střepy a kosti. Jedno místo je tam zvlášť odlišné; tráva tam totiž vždy usychá.

Dr. Miloš Záleský:

ZAHRADNÍK CHVATÍK V BYSTRICI POD HOSTÝNEM.

Rád zaznamenávám několik dojmů z návštěvy Chvatíkova závodu v Bystrici pod Hostýnem.

Chvatík razí nový směr v zahradnickém podnikání, nový směr v podnikání obchodním. Dokladem toho je malý, 28 stránkový ceníček, který vzornou úpravou snese srovnání s ceníky cizích, německých a belgických firem. To nejsou ceníky, jimiž by se podpalovalo, to jsou knížky, které si schová odborník, nebo milovník květin. Chvatík zve každého k návštěvě svých kultur, upozorňuje turistu, aby spojil návštěvu památného Hostýna s návštěvou jeho závodu. Doporučuje i město k letnímu pobytu, upozorňuje na jeho krásy, na krásy okolí. Nedívá se na jiné zahradnické podnikatele jako na nepřijemné konkurenty.

Spojuje užitek obecný s užitekem pro sebe a svůj podnik. Jak mi prozradil, chystá vydání desatero pro záhradníky: »Správná metoda nového postupu v prodeji a propagaci.« Předkládá hezkou věc svým ceníčkem a chce působiti na odběratele nejen živou reklamou, nýbrž i vzornou a pravdivou obsluhou.

Pobyt v cizině byl tou solí živnou, která dala Chvatíkovi jeho dnešní vzlet.

Vstupujeme do skleníků s doprovodem šefovým. Zde pozoruje kulturu, jím speciálně pěstovaných rostlin (Primulek. Dovoluje nám viděti to, čemu se říká pěstování užitečných rostlin a zvířat, něco vypěstovati. Tu je nejen zahradníkem, ale i pěstitelům a pánem přírody. Spatříme tu primulky obrovských silných trsů, právě obry proti obvykle pěstovaným. Mezi nimi nás upoutá Chvatíkem vypěstovaná novinka, barvy bílé se slabým růžovým nádechem, případně nazvána »Ranní mlha.« Jinou jeho novinkou je tmavě růžová primulka »Jitřenka.« Jinde zase uvidíme novinky bramboříků, Cyclamen, jako »Krásná Bystřičanka,« brambořík obrovského květu až 14 cm, s lístky karmínově zabarvenými s červeným očkem, »Vonný Bělásek,« bílý brambořík s bezově fialovým očkem, poutavé vůně a zvlášť skvostný brambořík »Ideál« též s čer-

venými lístky, ale s prohýbanými a kadeřavými, na nepodobnými květům orchidejí. A všude čistota a pořádek. Znamé jsou také Chvatíkovy hrachory, phloxy a statice, jakož i kaktusy.

Je našim přáním, aby Chvatík vytrval na dráze započaté. Milovníky přírody upozorňujeme na závod Chvatíkův.

NÁJEMCI HRANICKÉHO A LIPENSKÉHO PANSTVÍ

V 17. STOLETÍ.

Po smrti kardinála Františka z Dietrichštejna r. 1636 stal se majitelem panství hranického, drahotuškého a helfenštejnského kníže Maxmilián z Dietrichštejna. Ten je však hned r. 1637 po druhé neděli adventní pronajal a dobu 6 let dvěma svým býv. úředníkům na Hranicích.

Statek hranický a drahotušký pronajal purkrabímu hranického zámku Jiříkovi Hosstickému za ročních 20 tisíc zlatých, panství helfenštejnské (lipenské) důchodnímu písaři hranického panství Václavovi Banovskému za ročních 8.000 zl. (Pam. kniha Konorava, ol. 228A).

Hostický i Banovský patří v té době mezi nejbohatší měšťany hranické, o čemž svědčí řada kupů a prodejů domů i pozemků v městských registrech hranických, jimi uzavíraných. (O Banovském viz Záh. kronika XV. str. 86—89.) Boh. Indra.

ŠLEJFRNĚ HRANICKÉ.

Koncem XVI. stol. stálo jich při městě několik a střídaly dosti často své majitele. Byly to boudy nevalné ceny stojící při sobě proti valše, jejichž inventář nožířský i kovářský býval cudičkový.

Nožíř Jan Čechů prodal r. 1561 svou šlejfrni u valchy, vedle šlejfrně Víta Kyjovského ležící, za 16 zl. hotových Jiljímu Kotláři k mocnému a dědičnému užívání. Ten pak na jejím místě měl svůj hamr. (E. 6).

Jinou šlejfrni kupuje r. 1566 za 20 zl. Válek (= Valentin) Kovář od Jana Budíka a r. 1570 má ji vyplacenou (H. 4). Toho roku ji však sám prodává i s náčiním kovářským Petrovi Kyznarovi za 60 zl. a sám kupuje si menší šlejfrni Jana Šimků za 14 zl. (Reg. přel. XVI. stol., L 14.) Boh. Indra.)

SUCHODOLŠTÍ Z VODESLAVIC.

Rod vyskytující se také v Hranicích, kde měl Jan S. z V. okolo r. 1613 jeden z tamějších svobodných dvorů, je ženat s Eliškou ze Šlejvic. Rodina S. z V., o které obšírně jedná Pilnáček, Staro-

moravští rodové str. 258 byla původu slezského, kde čestně již v 16 století přichází na Hlučínsku (Prasek, Vlastivěda Slezska II 22). Na Moravě byla čestně rozvětvena, jsouc hlavně ve službách mocných panských rodů (viz Brandl, spisy Karla ze Žerotína I/2, str. 167—169). V Ondratovicích na Vyškovsku měla rodina rovněž svob. dvůr, který ještě 1675 nazýval se Suchodolský. Václav S. z V. byl 1671 úředníkem na Zlíně (archiv města Zlína, též Čizmář Paměti Vizovic 65) a jeho vzácný rodinný znak zachoval se na visitačním protokolu města Zlína, uloženém v zemském arch. v Brně a představuje na štítě čtyři řady kostek (tak jako t. zv. karo v kartech postavených) pod sebou, každá řada pozůstávající ze tří kostek. (Klenot jest šest pětrosích per). Jest to poprvé co se nám podařilo tento vzácný znak najíti.

J. Pilnáček, Vídeň.

Spolupracovník našeho vlast. sb. docent Dr. Karel Zapletal (zemské museum v Brně), byl pověřen, aby zařídil mineralogicko-geologický výzkumný ústav firmy Baťa ve Zlíně. Ustavu byl již přidělen geolog Ing. B. Locker, který vedl práce při spojování Macochy s výtokem Punkvy po vodní podzemní cestě. Ústav bude provádět soustavný geologický průzkum Karpat moravských a přilehlých Karpat slovenských. Přípravné práce už byly započaty. I Záhoří bude pojata svou karpatskou částí do výzkumného programu nového vědeckého zlínského ústavu.

Návštěvníkům lázní Teplice nad Bečvou a školním výpravám vlastivědných výletů doporučujeme vedle shlédnutí Propasti návsťě v n h r a g o n i t o v ý c h j e s k y n í v t ě s n ě m s o u s e d s t v í l á z n í. — Kancelář »Spolku pro udržování Zbrašovských jeskyní v Hranicích, která jest v Hranicích, Sady čsl. Legií č. 4 (Stará střelnice), podá ochotně informace a pošle prospekty.

II. lál, každý se 17 pohádkami, vyzdobenými 25 obrázky a 8 barevnými přílohami. Cena 20 Kč, stran 220. Hodí se jako velmi pěkný dar k svátku i jako četba do školních knihoven.

Čeněk Kramolíš: »Bratři Doliňáci a poustevníci od Hranic«. Povídka z dějin Valašska z XVIII. století. Stran 184, cena 13 Kč, vázané 22 Kč. Autor líčí valašskou rebelii, vyvolanou krutou bezohledností ředitele hutí. — Osobnost doliňáka Tomšíka je velmi silně vykreslena. Hoří se do lidových knihoven.

Frant. Antrata: »Filosofská léta Václava Oouterka«. Románek. Cena 16 Kč, vázané 25 Kč. Autor kreslí život studenta z let 90. minulého století, jak se probíjí životem, školami, společností a nepozbývá idealismu. Líčení je zajímavé. Knihu budou čísti se zájmem zejména na venkově, odkud je námět románu.

Vlasta Pittnerová: »V sousedství«. Cena 15 Kč. Sebraných spisů svazek 40.

Jarní program nakladatelství »Orbis«.

Nakladatelství »Orbis« vydá na jaře 1935 nové vydání úspěšné knihy Paul de Kruifa: Lovci Mikrobů. Vyjde také druhé vydání Kruifových Bojovníků se smrtí; prvé vydání bylo rozebráno během několika měsíců. Obě knihy vyjdou ve sbírce Knihy osudů a práce.

V Politické knihovně vyjde práce R. Procházky: Likvidace války 1919 a dílo J. Derera: Československá otázka.

Ve sbírce cestopisů V Evropě a za oceánem vyjdou vzpomínky právě vzpomínaného Dr. Alberta Schweitzera: Lékařem v pralese. — Co jsem zažil v Lambarene.

V Průvodcích vyjde již 3. vydání Průvodce po Československé Republice díl I. Země česká a moravsko-slezská a připravuje se vydání I. části velikého Horolezeckého průvodce po Vysokých Tatrách od Dra J. Gellnera a Dr. F. V. Kroutila.

V Perspektivách vyjde Lidoznalství od Dr. Alfr. Adlera.

Ve sbírce rozprav o umění Ars Henri Bremondova Čistá poesie, s předmlouvou F. X. Šaldy a Přednášky lingvistického kroužku.

V knihovničce svěžího humoru Veselá mysl vyjde již 3. vydání I. svazku Baťa zblízka, pak nové svazečky anekdot: Alfr. Fuchs: Okolo katedrál, Skotské anekdoty a Válečné anekdoty, sebrané J. Hajšmanem.

Společně s Mánesem budou vydávány sešity stručných monografií Moderní umění domácí a cizí. Prvé obsáhnou Špálu, Picassa, Van Gogha, Muncha a j.

Z praktických příruček vyjde: Ing. Vl. Lenc, Plyn v domácnosti, ing. Fr. Pergler, Elektřina v domácnosti.

V knihovně národnostních otázek: Auerhahn, Československé zahraniční menšiny.

Z německých publikací vyjde překlad sborníku statí uspořádaného Dr. K. Weignerem: **Rovnocennost evropských plemen**. Připravuje se i francouzské vydání tohoto spisu, věnovaného jedné z nejožehavějších otázek v Evropě. Německy vyjde dále Přího-lova **Globální metoda**, K. Kautský—F. Engels—Briefe. A. Pedrazzi: Prag, Dr. Gerh. Schacher: **Mitteleuropa und die westliche Welt**.

Dnem 1. ledna 1935 převzalo nakladatelství »Orbis« do generální komise veškeré publikace České akademie věd a umění.

Při doplňování žákovské knihovny

uvědomte si, že dětské knihy, ne sezonní, ale opravdu trvalé ceny, má na skladě Vydavatelský odbor ÚSJU., Brno, Dvořákova 1. Napište si o podrobný obrázkový ceník!

Novinka poctěná čestnou cenou Svaza učitelstva československého v Praze. S. Hessen: **Školství v demokracii**. Cena 30 Kč. Spis vyšel ve Sbírce Pedagogického studia. Dodá Vydavatelský odbor ÚSJU., Brno, Dvořákova 1.

Totéž nakladatelství vydalo v knihovně Jitra 4 vybrané knihy v krámské ceně 97 Kč; odběratelé Jitra pouze 58 Kč. Jsou to knihy pro mládež:

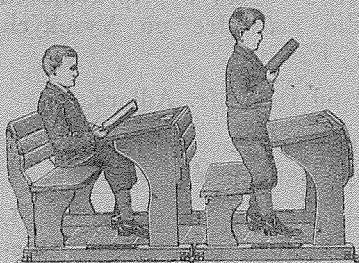
Vojta Beneš: **Děti v bouři revoluce**.

Čeněk Kramoliš: **Mládí v horách a stráních**.

Leopold Chauveau: **Renouškovy povídky**.

Jaromír Hořejš: **Dobrodružství ve Zlatém údolí**.

Nezapomeňte, že už vyšel ve Vyd. odboru III. díl oblíbeného »Malého Dobše«. Cena br. 30 Kč, váz. 40 Kč.



Tabule patent „TALLA“

se výborně osvědčily a jsou do všech nových škol zaváděny a která škola je již má, na základě zkušeností opět jich objednává. Jsou též napodobovány, avšak na nebezpečí padělatele i školy, neboť jsou patentované pod č. 13.610.

Veškeré školní zařízení

František Talla, Přerov

Kojetínská (bývalý cukrovar). Prospekty zdarma.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Ujezdě.
Tisk J. Slovák spol. s r. o. v Kroměříži.